

15-

СПОМЕНЪ ЗА ВОЙНАТА ДНЕВНИКЪ

ДЪРЖАНЪ ОТЪ КОЛЮ МИХОВЪ СТАРШИИ
УНТЕРЪ ОФИЦЕРЪ ОТЪ 3-И ПЪШИЙ
ДУНАВСКИ ПОЛКЪ

за

Движенията и военнитѣ дѣйствия на
сѣщия полкъ по съединението на Южна
съ Сѣверна България и по Българо-Сърб-
ската война презъ 1885 година.

Преработилъ П. Х. Керековъ.

Издаватъ Братия-Иванови и П. Х. Керековъ.

СИЛИСТРА

Скоро-печатница на Братия Иванови

1886.

Нар. № 13 § 3 1938г.

на Библ. Ки. на Т. С. С.

3453
В(В)И(В) + р(р) 3(1) 2(1)
№ 3387

ПОСВѢЩАВА

СА

ЗА ПАМЯТЪ

НА

ВСИЧКИ ВОЙНИЦИ РЕДОВНИ И ЗАПАСНИ
ОТЪ 5-Й ПЪШИЙ ДУНАВСКИЙ
ПОЛКЪ.

Почти по главната частъ отъ нашитѣ списвачи, отъ сключванието на Българо-Сърбското примирие, посветила е изключително перото си за съчинение и изваждане на бѣлъ свѣтъ, разни комедии, по Българо-Сърбската война, когато пакъ напротивъ, Европейскитѣ славни списвачи, полагагъ голѣмо старание, жертвуватъ огромни материялни сръдства за сгруппирвание въ едно всичкитѣ подробни исторически събития на Българо-Сърбската война презъ 1885 год. Явяватъ се български охотници, за превождаване на тѣзи европейски списания, които охотно са приематъ отъ нашитѣ вѣстници и са печататъ на подлистници, нъ нѣма никой охотникъ, който поне да са занимае да извади на бѣлъ свѣтъ тѣзи забѣлежки отъ всичкитѣ полкове отдѣлно, които испослѣ могатъ да послужатъ за допълнение на новата ни история. Вѣрвами, че мнозина грамотни Българи, които са били подъ прѣпореца и са участвували въ Българо-Сърбската война презъ 1885 год. са държали подробни записки за всичкитѣ дѣйствия на младата ни войска, които записки обаче трѣбва да излѣзатъ на бѣлъ

Нар. № 13 § 3 1931 г.
по д. С. К. М. Т. А.

свѣтъ, да подпаднатъ подъ общата критика, подиръ което да могатъ за потомството ни да съставляватъ часть отъ Българската история.

Водими отъ тая идея, ний съ голѣмо удоволствие са заехме да извадимъ на обълъ свѣтъ запискитѣ държани отъ Колю Миховъ, старшии Унтеръ-Офицеръ отъ 5-й Пѣшии Дунавский Полкъ, които и преработихме, като употрѣбихме много простъ, съвсемъ легкъ стилъ, съ тая именно цѣль, защото, настоящата книга са посвѣщава на запаснитѣ и редовнитѣ войници отъ 5-й Пѣшии Дунавский Полкъ, и най-послѣ, защото ний желяемъ щото книгата да бжде общедостѣпна и даже за малограмотнитѣ. Това е тоже желанието на самото лице, което ни е дало тѣзи си записки. Ний подлагамъ настоящий си трудъ на общата критика и заявявами, че драговошно са съгласявами да поправимъ всякаква критика, стига тя да е доказана фактически.

Силистра 20 Юний 1886 г.

Отъ издателитѣ.

Руссе 6 Септемврий 1885 г.

Днесъ 5-й Пѣшии Дунавский Полкъ пристигна въ гр. Руссе. Всички почти мислѣхме, че настава вече минутата, за да си отпочинемъ отъ голѣмитѣ мъки, които претегли полка ни въ Маневритѣ въ гр. Шуменъ. Едвамъ що са успокоихъ, излѣзохъ да са расхода по града; бѣше вече вечеръ. Но! о Боже! Каква радость и какво вѣселие срѣщамъ азъ между народа! На тази страна са приближавамъ до единъ купъ събрани хора, и ги питамъ: байновци! я кажете ми, отъ гдѣ произлиза днешната радость и веселие, която владѣе цѣлия градъ? — Днесъ има една телеграмма, каза ми единъ отъ тѣхъ, отъ гр. Пловдивъ, чрѣзъ която са съобщава, че Румелийцитѣ, свалили правителството си и провъзгласили съединението. Тутакси радостни трѣпки обнѣха тѣлото ми, и безъ да чакамъ други обяснения, товъ часъ са отпавихъ въ казармата, гдѣто тѣй сѣщо намѣрихъ всичкитѣ солдати упоени отъ радость и веселие, единъ другий са запитваха за приказа по военното вѣдомство. На другия день цѣлия въздухъ еква отъ гръмогласнитѣ ура на войницитѣ, слѣдъ прочитанието на приказа, чрѣзъ който ни са съобща-

ваше провъзгласеното отъ Румелийцитѣ съединението, привикванието на военна нога всичкитѣ запасни и отправянието ни въ Румелия за да подпомогнемъ на съединението. Грижата на военното ни началство състоеше въ да формирава Полка, като свърши работата си точно на 15 Септемврий.

Русе 15 Септемврий

Днешний день е за мене най-памятенъ и най-счастливъ день. Никога не са чувствувахъ толкова радостенъ и веселъ, както днесъ. Сърдцето ми горѣщо желяеше часъ по скоро да са намѣра въ срѣдата на въодушевенитѣ братия Тракийци. Съ нетърпение очаквахъ гласа на трѣбата, която да вика на сборъ. Наконецъ настѣпи 7 часа рано и сборната свирня на трѣбата есна по цѣлия градъ. Захванаха всичкитѣ дружини да са събиратъ предъ казармата на втората дружина на Александровска площадь. Отъ всичкитѣ краища на града народа са стичаше, и всѣкой са надварваше кои по напредъ да ни укичатъ съ зелени вѣнци. Пристигна духовенството, направи са молебствие, което не са продължава много дълго. Слѣдъ молебствието Полк. ком. Блъсковъ, са обърна къмъ войницитѣ съ слѣдующитѣ думи: „Юнаци, днесъ трѣгваме на воененъ походъ, срѣщу неприятеля—Турция—, ако би да са срѣцнемъ съ него, то да покажемъ, че сме молодци и храбри юнаци;

вървете на напредъ безъ никакъвъ страхъ срѣщу неприятеля и Богъ да ни е на помощъ.“ На тѣзи думи всичкитѣ войници грѣмогласно извикаха ура, подиръ което подъ командата на Полковой Командиръ г. Блъсковъ, Полка трѣгна поочередно, испращаемъ отъ множество народъ, а пакъ кръвѣта кипна въ жилитѣ на младитѣ войници, които потеглиха радостно, като захванаха да пѣятъ:

Сбогомъ, сбогомъ
Моя мила майко,
Нѣма вѣче, нѣма вече
Мене живъ да видишъ,
Азъ отивамъ, азъ отивамъ
На бойното поле.

Османъ-Пазаръ 18 Септем. 1885 г.

Отъ Джумаята по пѣтя като пѣтувахме за Османъ Пазаръ, минахме презъ една голѣма и висока гора; въ долината на тази гора течеше една бистра рѣкичка. На тази рѣка, тамъ гдѣто тя заобикаля, имаше една мелница; двѣ три малки дѣца си играеха около вадата. Чистъ прохладенъ вѣтъръ вѣеше. Като са въскачихме на гората опѣтихме са презъ нея; тукъ на една страна гордо са издигахте стогодишния брѣгъ, а отъ друга гѣсто израснали храсталаци. На вечерята слѣдъ дълго пѣтувание, стигнахме въ Османъ Пазаръ. На сутринята рано пакъ трѣгнахме на походъ.

Котелъ 20 Септемвр. 1886 г.

Рано полка тръгна на напрѣдъ отъ Ос. Пазаръ. Тѣй като отъ Ос. Пазаръ захваща една гора, то полка тръгна презъ тази гора. Приятенъ бѣше видѣтъ на балканитѣ, тукъ виждашъ голѣмо множество диви плодови дървета, като ябълки, круши и дренки, тамъ лѣшници, а надъ тѣхъ гордо са възвисяватъ многогодишнитѣ елхи, тополи, габари и др. Времето бѣше приятно, есененъ ветръцъ духаше отъ врѣме на врѣме, който расхладяваше распаленитѣ стѣ горещината лица. Подиръ дълго пѣтувание приближихме до с. Птича, покрай което тече рѣката Камчия. Мнозина работници бѣха заняти съ правението мостъ на рѣката. Екѣтъ приповтаряше непрестаннитѣ имъ удари. Подиръ малка отпочивка и обѣдване, полка са упѣти на напрѣдъ. Щомъ излѣзохми отъ селото, ето че са зададе предъ насъ балкана, Стара-Планина. На пѣтя презъ този стрѣвнистий непроходимъ балканъ си въобразявахъ, че това мѣсто е било скривалище на първитѣ наши борци за свободата, тука са проливали кръвта си Българскитѣ момци, подъ предводителството на славнитѣ герои, Филипъ, Тотю, Илю Войвода, Пан. Хитовъ и др., тука са забиле знамето на свободата, тука са газили ордиитѣ на турскитѣ звѣрски башибозуци. Ахъ кждѣ ли са тѣзи славни юнаци, защо ли не са живи, та да ви-

датъ, тѣхнитѣ братия, който днесъ охотно вървятъ срѣщу турчина, поганеца, който съ радостно сърдце отиватъ да подадатъ ржка и помощ на братията си отвѣдъ Балкана, за да ѹ тѣ да блаженствуватъ и ратуватъ подъ едно и сжщо знаме! Слава и честь на такива герои, които тука първий пѣтъ забиха знамето на свободата, които само съ името си затрѣпѣриха цѣлото Османско Царство. Въобразявамъ си, какъ нашитѣ славни юнаци не са уморявали отъ дългия пѣтъ, стрѣвнитѣ, високитѣ гори, и отъ непроходимитѣ лесове, които безпрестанно са въртатъ около очитѣ ни и които сѣкашъ, че нѣматъ край. Надъ вечеръ приближихме границата, която, убийцата, Берлинския договоръ е опредѣлилъ между двата братски народа. Живи трѣпки обнѣха тѣлото ми, на поглѣда на многострадалната страна отвѣдъ Балкана, която обитаватъ наши братия Тракийци. На минуванетоъ презъ границата, вѣселия екотъ „ура“ екна по въздуха. Всички войници съ нетърпение бързо прекрачватъ на напрѣдъ за да стигнатъ о врѣме на помощ на своитѣ братия. Наконецъ по срѣдъ ноцъ въ голѣма тъмнина, стигнахме до гр. Котелъ. Котленцитѣ събудени отъ нощния екотъ и отъ горѣщото желание да видятъ своитѣ войници отвѣдъ Балкана, ставатъ, кой съ вощеници, кой съ фенери, съ цвѣтя, вѣнци и букети на ржцѣ да ни посрѣщатъ съ добръ дошле. Ахъ Боже! да ли заслужаваме ний на такѣва почегъ, на такѣво посрѣщанне, когато славнитѣ ни юнаци,

които забиха първий път знамето на свободата нѣмали що да едатъ, нѣмали гдѣ да ослонятъ главитѣ си и даже ранени, нѣмало кой да ги преглѣжда. И ако ги видялъ нѣкой, то отбѣгвалъ отъ срѣщата му, защото са боялъ отъ името му „Комита“! Честитѣ са считамъ, гдѣто са удостоихъ да отпочина, въ тая земя, гдѣто едно врѣмя, нашитѣ първи юнаци, неможяли даже ни око да затворятъ.

Ямболъ 22 Септемврий.

На другий день рано, подиръ една закуска, полка пакъ тръгна на напредъ, испроваждаемъ отъ множество народъ, съ радостъ и въсищение, и укиченъ съ балкански вѣнци и цвѣтя. Радостнитѣ пѣсни на младитѣ войници ечаха по всичкитѣ крайща на котленскитѣ лозя. Щомъ прѣминахме тѣзи лозя, предъ насъ застава безкрайната равнина, на която лѣжаха многосела. Хората отъ тѣзи села драговошно са дотичваха и ни принасяха услугитѣ си, като ни поглѣждаха ухилено и умилено, сѣкашъ, че въ душата си ни казваха: „юнаци на васъ възлагами надѣждата си за да ни спасите и защитите извършеното ни съединение.“ Слѣдъ като прѣминахме голѣмо пространство широко равнище, достигнахме до една гора. Като вървехме изъ нея са съглѣждаха многочисленни шанцове, при поглѣда на които тутакси ми румнаха на ума, осво-

бодителната война на нашитѣ братия русси, отъ които може би на това мѣсто мнозина си оставила костити тукъ да почиватъ. О Боже! казвахъ си азъ, по добрѣ, дай да умра тѣй славно за отечеството си подъ ударитѣ на неприятеля, нежели въ огнището си охално да предамъ душата си! Колко съмъ щастливъ, че са сдобихъ да стоя на това мѣсто, гдѣто свободно мога да си припомня благодарѣнията на русския народъ, да дамъ честь и въздаяние на праха на падналитѣ братия за освобождението на отечеството ни! Войници, тѣй трѣбва и ние да умрѣме, на таково мѣсто трѣбва да са упокояватъ коститѣ ни, ако това го желае отечеството ни. Тѣй като си замисловахъ, не можахъ да усѣта, като какъ изминахме тѣзи мѣста и достигнахми до рѣката Камчия. Понеже нѣмаше мостъ на тази рѣка, то ний бѣхме принудени да я прегазимъ. Надъ вечеръ стигнахми до селото Мокрепъ, гдѣто остана полка да прекара нощта. Ахъ! приятенъ бѣше нощния небосклонъ, цѣлъ укиченъ съ многобройни разни звѣзди! Никога въ живота си не съмъ срѣщалъ подобна нощъ. Лѣгнахъ да спя, обаче нетърпението по скоро да видя лицето на неприятеля, по скоро да му испратя поздравителния куршумъ на берданката ми, развличаха съня ми. Наконецъ утруденъ отъ пътъ и мисли заспахъ. На другий день рано, т. е. на 21 Септемврий, полка тръгна на напредъ отъ селото Мокрепъ, като прѣминаваше едно широко равно поле безъ край, сѣкашъ, че нѣма свър-

пшване. Нищо не ни прѣчеше да вървимъ на-
прѣдъ, нито горѣщата жегга, нито жаждата, по-
неже нийдѣ нѣмаше по това мѣсто нѣкаква чюш-
ма, изворче или аязма; това предъ насъ нищо
не значеше при мисълта по скоро да при-
стигнемъ на цѣльта, която бѣше опредѣлена.
Наконецъ надвечеръ достигнахме на селото
Капаклии, гдѣто полка остана да прекара
нощта. Презъ полунощъ, страшната бора,
силната грѣмотевица, ни събуди отъ сладкия
сънъ, подиръ които не закъсня да послѣдва
изобилния дъждъ. Рано на сутрѣнъта, полка
пакъ тръгна на напѣдъ; радостнитѣ пѣсни
на младитѣ войници ечаха по всичкитѣ стра-
ни на селото, улицитѣ на което бѣха непро-
ходими отъ многото калъ, образуванъ отъ
нощния изобиленъ дъждъ. Селенитѣ, неможе-
ха да са очудватъ на церемониалния маршъ
на полка, по който минаваше по срѣдъ село-
то, сѣкашъ, че до сега не са имали случай
да видатъ подобенъ маршъ, извършванъ тѣй
великолѣпно отъ Български войници; всич-
китѣ единъ другъ са натискаха на улицитѣ
и на плѣтищата, и ухилено ни испроваждаха
съ „на добъръ часъ, Богъ да ви е на по-
мощъ.“ А пакъ малкитѣ дѣтца ни съпро-
вождаха почти до половина часъ разстоя-
ние влѣвъ отъ селото. Наконецъ научихъ са,
че послѣдната ни станция е вече градъ Ям-
болъ, гдѣто ще трѣбва да се съединимъ съ
тамошнитѣ мѣстни войници.

Тукъ вече прекъсвамъ да описвамъ по-
дробноститѣ на пътуването, тѣй като азъ

бѣхъ предаденъ на нетърпението по скоро да
вида града Ямболъ. Щомъ приближихме $\frac{1}{2}$
часъ до града и захвана да свири военната
музика и войницитѣ захващаха радостни и весе-
ли пѣсни да пѣятъ. Отъ всичкитѣ страни
отъ града хвана да са стича много народъ и
съ голѣмо либопитство на поглѣждаха. Тѣй
като ямболскитѣ войници стояха още на ла-
геръ въ това врѣме, то ний минахме по край
града и отидохми при лагера на Ямболскитѣ
войници. Ахъ каква радостъ почувствувахъ,
когато са намѣрихъ между моитѣ братия от-
вѣдъ Балкански войници! Всички бѣха ве-
сели и засмѣни на лице; сѣкашъ, че съ на-
шето пристигване още повече са ободриха.
Едни други са рѣкувахми и едни други са
запитвахме, като, какво ще да правимъ и ко-
га ще да тръгнемъ срѣщу неприятеля. Мно-
го бѣхъ любопитенъ да са науча за положе-
нието на Турция, дали тя са въоружава, да-
ли мисли да воюва или не, нѣ разбира са то-
ва ми любопитство неможеше да са удовле-
твори между срѣдата на войницитѣ. Около
часа 5 стана распорѣждане, щото нашия
полкъ да квартирова въ града и тѣй тръгна
полка къмъ града, на чело на когото вѣсели-
тѣ музиканти свиреха народния маршъ, а
пъкъ още по веселитѣ войници, запѣха свой-
тѣ любими пѣсни, съ което тържество влѣ-
зохме въ града, гдѣто полка са установи въ
квартири, за да си отпочине отъ дългия пътъ.
На мене ми са случи т. е. съ цѣлата 2-ра
дружина да квартировамъ въ махалата Кар-
гонъ.

Ямболъ

23. Септемврий. Днесъ отдихъ.

24. Септемврий. И днесъ отдихъ. По случай на отдиha, имахъ случай да хода днесъ надвечеръ около махалата Каргонъ; цѣлата махала е почти блатиста и водна, тѣй щото на което мѣсто копнешъ и тамъ извира вода. Понеже врѣмето е за гроздоберъ, то виждамъ при всѣка кѣща, по една кола, която отдолу е постлана съ черга и отгорѣ нея събраното грозде; този видъ на гроздоносение, сега първий пѣтъ виждамъ, защото по нашитѣ мѣста гроздето са прибира въ аполини; тука пѣкъ напротивъ.

Ямболъ 25 Септемврий

Днесъ на изведоха при лагера, гдѣто на построиха. Яви са предъ насъ г. Подполковникъ Филовъ, Началникъ на отряда, направи смотръ и са обърна къмъ войницитѣ съ слѣдующитѣ думи: „Войници! Ний днесъ ще са молимъ на Бога за да ни помогни. Отъ петстотинъ години насамъ, ний стояхме въ робство въ рѣцетѣ на тиранина; мнозина отъ нашитѣ братия страдали, мнозина отъ юнацитѣ загинали, само защото сж търсили свободата си. Благодарение на славната Руссия, която дойде на помощъ и ни освободи. Нѣ

днесъ тази наша сестра, която бѣше вързана до днесъ за едната рѣка, съ помощта на тукашнитѣ ни братия е скжсала веригитѣ и ний сме дошле на помощъ да я защитимъ, за да я приберемъ при себе си, и тя да са радва съ сжщата свобода съ която са радвами и ний, и за това ний сме длѣжни да пролѣемъ до капка крѣвта си, само и само да я държимъ крѣпко и да не са посраимъ. Бѣдете храбри и неустрашими. Вървете напрѣдъ срѣщу наприятеля, викайте ура и нападайте на щикъ. Ако тѣй неустрашито дѣйствувате, то бѣдете увѣрени, че ще са увѣнчаемъ съ успѣхъ и ще прославимъ Българското орѣжие. Богъ да ни е на помощъ.“ Гръмогласни ура екнаха по цѣлия въздухъ. На 26-й Септемврий имахме учение.

Ямболъ 27 Септемврий

Днесъ пристигна Негово Височество и направи смотръ на войницитѣ. Тукъ на смотра присѣтствуваха седмий Преславский полкъ, осмий Приморский полкъ и петий Дунавский полкъ и три батерии. Смотра стана около лагера на Тракийскитѣ войници. При смотра присѣтсвуваше голѣмо множесгво народъ, който бѣше са стекаль отъ града. Като дойде Негово Височество, захванахме церемониалний маршъ, и толкова войници имаше, щото ние, чакъ подиръ два часа вървение дойдохме на

като свѣщъ тѣй нарѣчено *борина*. На 13 Октомврий рано, приготвявахме са да тръгнемъ на напрѣдъ; отъ всичкитѣ страни на селото Вѣтренъ са стичаха жени и моми, които са напрѣдваряха, кой по скоро да ни укичи съ вѣнци и цвѣтя, и по срѣдъ весели пѣсни излѣзохме изъ селото. Пѣтя, никакъ не бѣше възможно да са вижда защото, всичкото пространство около насъ бѣше покрито съ гъста мъгла. И тѣй като ударихме презъ единъ голѣмъ балканъ, който бѣше много високъ, тѣй щото, повече отъ единъ часъ време бѣше нужно за възскачванието ни по този балканъ. Щомъ достигнахме до върхаму, трѣбваше изново да слизами долу. Подиръ което пакъ са прѣдстави прѣдъ насъ още единъ по високъ балканъ и даже каменистъ, на когото хванахме да са възскачвами. Тукъ си припомнихъ старитѣ Български легенди, гдѣто мисля да съмъ срѣщналъ, нейдѣ да е казано, че на тази гора са намиратъ стѣпкитѣ на Крали-Марко, както и на коня му, гдѣто е ходилъ едно време. И тѣй, подиръ дълъгъ единъ походъ стигнахме до едни ханове, гдѣто са спрѣхме за да си отпочинемъ. Въ това време валеше единъ много дребенъ дъждецъ. Подиръ малка една отпочивка тръгнахме наапрѣдъ прѣвъ единъ гористъ балканъ, слѣзохме въ едно широко поле и минахме по край една станция, гдѣто имаше ханове. Прѣвъ това мѣсто минува новия желѣзенъ пѣтъ за София. Слѣдъ дълго непрѣкъснатото вървение стигнахме въ градеца Ихтиманъ,

гдѣто са спрѣхме за да отпочинемъ и да си удовлетворимъ тѣлеснитѣ нужди.

Подиръ това, изново тръгнахме на напрѣдъ по едно широко и равно поле и до вечерята пристигнахме до селото Вакарель, гдѣто прекарахми нощта. На сутрѣнъта рано на 14-й Октомврий тръгнахме и бѣше много тъмно; слѣдъ като прѣминахме безбройното множество високи каменисти рѣтлини, стигнахме новитѣ ханове на Софийското поле. Около тѣзи ханове направихме много малка отпочивка, подиръ което тръгнахме на напрѣдъ презъ Софийското поле. На дѣсната ни страна са въздига гордо Балкана Стара-Планина, на която са намиратъ мѣнастиритѣ на Св. Петъръ, на Св. Георги и др., а на лѣвата — Витоша, планина съ богати мѣнастири на св. Спасъ, св. Архангелъ и други.

Надвечеръ, като минахме рѣката Искъръ, приближихми почти до половинъ часъ до столицата София. Въ това време дойде при насъ Негово Височество, ни посрѣщна, ни поздрави и ни благодари, за гдѣто сме вървели толкова бърже, щото ний трѣбваше да пристигнемъ въ разстояние на 5 дни, а пакъ напротивъ ний успѣхме да пристигнемъ въ три дни. Подиръ това, още повече въодушевени, ний хванахме да прѣкрачвами още по бържи къмъ столицата София съ пѣсни са приближаваме до града, отъ който бѣше са стекалъ многоброенъ народъ и всѣкой весело запитваше, кой е този полкъ? отъ гдѣ и кога е тръгналъ? Ний охотно отговаряме на за-

питванията. Наконецъ посрѣдъ голѣмо тържество, съ многоброенъ народъ, ний влизамъ въ града съ пѣсни, и са опѣтихми направо отъ казармата на пѣхотата, гдѣто останахми да си отпочинемъ отъ безмѣрния дълъкъ пътъ.

София 30-й Октомврий

Тѣй като отъ 14-й Октомврий, въ който день сми пристигнали въ София до днесъ, не е станало нищо, на което да дамъ важность и да го вмѣста въ дневника си, то са ограничавамъ да забѣлежа, че всѣкой день излизахми на полето на учение срѣщу Витоша, и че г. Майоръ Гуждевъ ни направи смотрѣ. Днесъ докараха отъ Радомиръ шестима роби сѣрбски солдати. Щомъ ги съзрѣхъ, закипи въ мене кръвта и желанието по-скоро да накажа еднокръвния си братъ, който става да въсприпятствува на народното ни обединение, още повече са распали въ мене. При поглѣда на тѣзи солдати задавахъ си въпроситѣ: Неужели Сѣрбия, гдѣто е пролѣна кръвта, на много хиляди Български синове, които са отишли да са жертвуватъ на бойното поле подъ нейното знаме, подъ прѣдводителството на Руския поборникъ ген. Черняевъ, само и само за да помогнатъ на Сѣрбия да са освободи отъ ногтитѣ на турск. зейбеци и башибозуци, за да добие наконецъ независимостта си? неужели питамъ Сѣрбия, е толкова неблагодарна, тѣй щото вмѣсто да повърнѣ помощта днесъ на своитѣ братия Бъл-

гари, която имъ дължи, отваря братоубийствена война, тегли сабитѣ и тесацитѣ за да ги забива въ гърдитѣ на едно кръвнитѣ си братия. Нѣ не, ти не си крива! кривъ е твоя натрапенъ водителъ — Миланъ съ свѣтника си Гарашанинъ; тѣ ти дадоха оржие, тѣ та працатъ да нахлуващъ въ Българската земя, да правишъ спѣшка на Българското Съединение и наконецъ тѣ та направиха оржие на европейската дипломация, за да спрѣ Българското движение. Напраздно Българскитѣ герои са възлагали надѣжда на тебе, напраздно ся жертвували живота си за тебе, защото днесъ е осуетена отъ тебе надѣждата имъ. Доце врѣме, о Милане, да отговаряшъ предъ народния гнѣвъ!

София 2-й Ноемврий

Съ голѣмо нетърпение очаквахъ минутата, когато да чуя тревогата, да чуя поканата на отечеството ми за да го защита, съ берданката, съ която ма е въоружило, отъ разбойническото нахълтване на неприятеля въ него. Днесъ вечеръ усѣщавамъ въ себе си извънрѣдно чувство отъ радостъ, прѣдвиждамъ, че ще почна да испрацамъ пронизателния куршумъ на берданката ми въ срѣдъ сѣрбския строй. Вътрѣшно предчувствие, сѣкашъ че ми казваше: „Юначе, потърпи още още малко и желанието ти ще са удовлетвори“. Дѣгнахъ да спа, нѣ сънь не ма хваща.

Живи картини на сръбскитѣ строеве, на сръбскитѣ нападения, на люта борба между насъ и сръбитѣ са прѣдставляваха предъ въображението ми. Голѣмото любопитство, часъ по скоро да вида лицето на братоубиеца развличаха съня ми. Ахъ Боже! ще ли има още да стоимъ въ тая безкрайна неизвѣстность! Прѣдаденъ на тѣзи вълнувания бѣхъ вече полузаспалъ, когато цѣлия въздухъ ека отъ любимата ми тревога на барабанитѣ. Тутакси скокнахъ отъ леглото си, грабнахъ на ржка любимата си берданка, ставатъ бързо отъ сънь всичкитѣ войници и са строихме предъ казармата, като съ голѣмо любопитство и съ голѣмо нетърпение очаквахме заповѣдта на висшето началство. Не са мина и много врѣме, ето че застава предъ насъ полковой командиръ г. Блъсковъ, който ни поздрави въ слѣдующитѣ думи: „Братия! Днесъ ний заминуваме за сръбската граница, като същеврѣменно трѣбва да знаете, че ще влѣземъ въ бойната линия, въ огъня. Бъдете дързостни и неустрашимо нападнете неприятеля, който тѣй разбийнически нахълталъ отечеството ни. Трудете са да прославите Българското оръжие и да покажете предъ цѣлий свѣтъ, че отъ 500 годишното робство никакъ не е умрялъ военниятъ духъ у насъ и че сме способни да защищаваме правдинитѣ си, както и независимостта си. Богъ да ни е напомощъ.“ Подиръ това, той са отдалечи и ний са предадохме на развличителни разговори. Наближаваше вече часа, въ който

бѣше опредѣлено да трѣгнемъ за село Сливница. Всичкитѣ Софийнци, малко и голѣмо, старо и младо, отъ всичкитѣ крайща на столицата са струпаха около насъ, като на укичиха, кой съ венци, кой съ балкански цвѣтя, кой съ балкански вѣчнозелени ветви, като на испращаха съ насърчителни думи: „юнаци, надѣждата на България, вървете неустрашимо срѣщу неприятеля и небойте са! Богъ да ви е на помощъ! На добъръ часъ!“ На конецъ на единадесатий часъ трѣгнахми, испровождани отъ множество народъ, който не преставаше отъ да ни ободрява. Тѣй като азъ бѣхъ обхванатъ отъ голѣмото нетърпение по скоро да бѣда на бойното поле, то за това оставихъ въ небрежение дневника си не съмъ забѣлежилъ нищо отъ София до Сливница, защото мене ма интересуваше по главното, по значителното обстоятелство — бойното поле. Това желание са распали въ мене, още отъ гр. Руссе и безпрестанно още повече пламва въ мене, което нѣма да изгасне, до гдѣто не са удовлетвори.

Сливница 3-й Ноемврий.

Наистинна много вѣселъ е поглѣда на селото Сливница, което бѣше прѣпълнено съ много войски. Тука има, и пѣхоти, и кавалеристи и артилеристи съ много топове. Всички единъ друпн си запитвахми да ли е далечъ лагера на неприятеля, да ли ще трѣг-

немъ скоро за да му видимъ лицето. Вселостъта и засмѣнността царуваше между насъ, сѣкашъ, че отиваши на прости маневри. Наконецъ търпението ни са удовлетвори, даде са заповѣда да тръгнемъ на напрѣдъ и безъ никакво колебание, рѣшително всички тръгнахми. Подиръ изминуването на едно разстояние отъ два часа, стигнахми до единъ балканъ, на когото са възскачихме и минахме прѣзъ една малка гора, подиръ което стигнахми до нашитѣ шанцове, гдѣто и са установихми.

Тука азъ оглѣдвахъ своята бердаика, карамизилявахъ върху нейната точна скорострѣлностъ, прѣкарвахъ си презъ ума дали ще имамъ случай да увѣнчѣя берданката си съ лаврови вѣнци и съ славата, съ която са гордѣяли нашитѣ прадѣди прѣди 500 и повече години. Гдѣ си сега царю Борисе, Асене и Круме, да видите вашитѣ синове, едвамъ освободени отъ петъ вѣковното робство, съ гордостъ държатъ оржжисто на бойното полѣ, за да гъздвигнатъ опази слава и честъ на България, които оставихте вие! Нъ! изведнажъпо всичкитѣ страни са зачуза бойовния гърмежъ на пушки и топове. Тутакси бѣхъ удовлетворенъ въ любопитството си, като кой отъ нашитѣ полкове са е очеститилъ даучавствува въ дѣйствителната война, на която само гърмежитѣ са чуватъ. Разнася са между насъ, че 4-й Плѣвненский Полкъ са е ударилъ съ неприятеля. Тутакси са отлѣчиха изъ между насъ 6-ма души въ два патраула, които са

испроводиха да узнаятъ, като гдѣ именно ставал боя и за слѣдствията му.

Слѣдъ изминуването на нѣколко врѣме, патрулитѣ са завърнаха и съобщиха, че малко били нашитѣ войски въ боя и че нѣмала топове, а пакъ отъ друга страна сърбската войска била много и имала много топове. Битката ставала около село Врапча и Драгоманъ. Надъ вечеръ виждамъ, че войницитѣ отъ 4-й Плѣвненский Полкъ са прѣснаха като пилета и идатъ назадъ къмъто Сливница.

Любопитенъ да узная причината за тѣхното отстъпване, пристѣпихъ до единъ войникъ отъ този полкъ и го питамъ: войниче: коя е причината, гдѣто отстъпвате назадъ? Питашъ ма братко за причината ли, каза ми той, Сърбитѣ са много повече отъ насъ, и иматъ много топове. Цѣлъ денъ, днесъ са бийми и ве падами. Пространството, което занимавами по причина на малобройността ни е много малко, а пакъ напротивъ — онова на сърбитѣ много голѣмо и при това цѣло почърнѣло отъ тѣхъ; цѣлото поле и балканинитѣ са пълни съ сърби и топове. Наконецъ тѣ ни заобиколиха и щѣха да ни изловатъ, и понеже нѣмахми никаква друга помощъ, то за това са привудихми да отстъпимъ назадъ.“

Сливница 4-й Ноемврий.

Днесъ изново 4-й Плѣвненский полкъ встѣпи въ бой съ неприятеля. Безпрѣстаннитѣ то-

повни гърмежи и тѣзи на пушкитѣ още повече распадватъ горѣцото ми желание, поскоро да зема участие въ боя. Подиръ нѣколко врѣме са научавамъ, че 4-ий Плъвненский полкъ не можа да устои на натиска на сѣрбската войска, вслѣдствие на което испрати са попомощъ отъ насъ именно осмата рота отъ втората ни дружина. Боя ставаше подъ политѣ на единъ балканъ.

Първата наша дружина взе позиция на върха на единъ балканъ. Днешния день е найзначителния день въ цѣлий ми животъ. Днесъ имамъ случая да опитвамъ моята берданка; непрѣстанно отправяхъ пулитѣ на берданката ми въ неприятелската страна. Драго ми бѣше, като забѣлежвахъ много души отъ неприятеля ударени отъ нашитѣ пули, като листо падаха на земята. Стрѣлбата трая до гдѣто да мръкне и до гдѣто наконѣцъ нощния мракъ покри цѣлата земна повърхность.

Голѣма тишина царува отъ страна на двата лагера, само отъ врѣме на врѣме, екѣтъ нарушава тази тишина, като разнася жалнитѣ схкания на нашитѣ войници ранени и оставени безъ помощъ на самото мѣсто гдѣто са паднали. Назначи са 8-та рота, която постѣпи въ стражева цѣпъ. На полунощъ 6-та рота замѣни и тя остана въ стражева цѣпъ до съвване.

Презъ нощта стана доста голѣмъ студъ, който са придружи съ малко валение снѣгъ, и ние безъ да даваме внимание на тозу студъ и снѣгъ бѣхме прѣдадени въ политѣ на дъл-

бокия сънь, понеже знаеме, че на утрѣшний день ни предстои доста важенъ бой съ неприятеля.

Сливница 5-й Ноемврий

Днесъ рано щомъ станахме, за голѣмо наше смаивание виждами неприятелитѣ — сѣрби въ политѣ на балкана, когото държимъ въ позиция. Сѣрбитѣ прибързаха да стрѣлятъ върху насъ. На това дружинний командиръ г. Капитанъ Кръстевъ отъ 5-й полкъ, слѣдъ като ни одързости и ни въодушеви да ударимъ на щикъ, безъ да са устращавани, заповѣда да са приготвятъ войскитѣ и топовитѣ ни. Захвана война.

Искуснитѣ топчии, хвърлиха единъ топъ и гранатата падна близо до сѣрбския шансъ. Хвърли са вторий топъ, гранатата на когото падна въ срѣдата на шанса. Хвърли са третий, който падна пакъ на същото мѣсто. Хвърли са четвъртий и сѣрбитѣ като яребици искочиха и търтиха да бѣгатъ. На това захващани да гърмимъ съ залпъ подирѣ имъ, спусками са на ура. Цѣлия въздухъ ечна отъ грѣмогласнитѣ ура, а пъкъ екѣтъ грозно ги разнасяше въ сѣрбския станъ. Ударвами на щикъ и испоплашениитѣ сѣрби тѣртватъ да бѣгатъ. Гонимъ ги на едно расстояние около три часа, отъ тѣхъ уловихми 4 здрави и 2 ранени войници. Отъ нашитѣ са раниха само двамина. Сѣрбскитѣ роби са испратиха въ Слив-

ница. Подиръ това са върнахми въ нашата позиция.

На 6-й не стана денемъ никаква битка.

Нощно време са зачуватъ силнитѣ гърмежи отъ неприятелската страна насочени срѣщу насъ. На този гърмежъ и ний са отзовахми. Голѣмъ бѣше нощния мракъ и неможехме нищо да виждами, освенъ минутна свѣтлина отъ огъня, който са произвеждаше отъ пушкитѣ. Пустна са единъ ескадронъ отъ кавалерията и щомъ той съзрѣ неприятелската страна, върна са и ний настѣпихми съ щикове и продължителни ура. Тутаки неприятеля отстѣпи. И тѣй ний са върнахми въ нашъ шанецъ, който ни служеше за къща и казарма.

Сливница 7-й Ноемврий.

Днесъ рано пристигна Нягово Височество, който ни поздрави съ слѣдующитѣ думи: „Братия! Днесъ имами голѣма смѣтка съ Кралъ Миланъ. Дръжте са храбро, вървете неустрашимо срѣщу неприятелскитѣ пълчища. Мислете, че днешния день ще рѣши участието на утрѣшния день, въ който е празника на св. Архангелъ Михаилъ, и когото Кралъ Миланъ иска да отпразднува въ София. Покажете са, че сте достойни синове на България и че знаете да защититѣ честието на Българското оръжие. Вървете напредъ храбро и не устрасимо и Богъ ще ни е на помощ!“

На шесть часа сръбскитѣ войски захванаха да са движатъ, да напръдватъ и да настѣпватъ, същевременно придружаватъ бързото си настѣпване съ безпрестаненъ гърмѣжъ. А пакъ ний стоимъ въ нашитѣ шанцове, които бѣха ископани въ земята. Днесъ цѣлия полкъ влѣзе въ дѣйствието. Първата Дружина въ Драгоманъ, втората въ Сливница, третата и четвъртата въ Трънь, а петата Дружина въ Видинъ.

Слѣдъ дълго стояние въ шансоветѣ, забѣлежихми, че сръбитѣ искатъ да ни атакиратъ и да ни нападнатъ съ щикъ. Тозъ часъ дава ни са заповѣдъ излизати отъ шансоветѣ и са спущати, къмъ едно поле, като тръгвами неустрашимо напръдъ. Сръбскитѣ гранати и куршуми валягъ като дъждъ и градъ върху насъ, а пакъ ний, безъ да даваме внимание на това, спущати са още по бързо и щомъ приближихми, захванахми да гърмимъ и безпрестанно и грамогласно да виками: „ура! ура! ура! Напръдъ Българи! колете съ щикъ! бийте съ прикладъ! ура юнаци!“

Сръбитѣ уплашени отъ това наше храбро движение, захванаха са отстѣпватъ назадъ, дръпнаха са отъ Сливнишкото поле и са качиха на Драгоманския балканъ. Тамъ, тѣ мислѣха да ударятъ на ура или на щикъ на нашата първа дружина, която стоеше задъ една чука. Като тичаха на горѣ и като приближиха до 200 раскрачи, войницитѣ отъ първата дружина искачатъ на вѣнъ, захващатъ да

гърмятъ срѣщу сърбитѣ въ залпъ, тогъчасъ сърбитѣ захванаха да бѣгатъ къмъ полето на долу, гдѣто бѣше нашата втора дружина.

Нашата осма рота държеше направлението къмъ джадето, петата — по край балкана, а шестата и седмата бѣха въ дружинний резервъ. Осмата рота насили върху сърбитѣ, които бърже остѣпваха назадъ и прѣмина една малка рѣка и излѣзе на едно много равно поле. Сърбскитѣ куршуми и гранати падаха като дъждъ върху насъ, а пакъ ний лѣжимъ на полѣто и отвърѣме на врѣме гърмимъ.

Наконецъ дружинния командиръ капитанъ Кръстевъ даде заповѣдъ: осма рота напредъ, и тутакси настѣпваами върху сърбскитѣ шансове. Въ това врѣме са ранява въ главата поручикъ Стояновъ, когото подигнахми и испратихми въ София на болницата. Ротата остана подъ моя команда, понеже фелдфебела Георги Константиновъ, не бѣше извѣстно, гдѣ бѣше. Азъ имахъ за помощници младшии унтеръ офицеръ Иванъ Мишевъ и ефрейтора Петръ Павловъ. Ний все настѣпвахми и напредвахми, като не преставахми ка виками ура!... въ Пиротъ Българи!....

Сърбитѣ страшно са испоплашиха, тъй щото безрѣдно хванаха да бѣгатъ. Като напредвахми, стигнахми до една рѣка; тука намѣрихми единъ раненъ сърбинъ въ крака, който молеше да му кажемъ гдѣ има докторъ за да му свържи раната. При това ний уловихми още десетъ души сърби, всички живи.

Щомъ приближихми, до 600 раскрачи сръ-

щу неприятеля зачухми неговата музика, която засвири и забѣлжихми, че въ неговата страна голѣмо движение са прояви; това движение е било съ цѣлъ да са събератъ сърбскитѣ войски на купове, подиръ което, захванаха непрѣкъснато да гърмятъ срѣщу насъ. Разбира са, ний имахми заповѣдъ да стоимъ мирни и да не гърмимъ.

Наконецъ даде ни са заповѣдъ да нападемъ съ щикъ и ура. Захванахми тогъчасъ да виками, ура! ура! и въ сѣщо време бързо настѣпихми срѣщу сърбитѣ, които пакъ отстѣпваха назадъ, като непреставаха да гърмятъ срѣщу насъ. Бѣше вече мръкнало, и още сърбитѣ продължаваха да гърмятъ, до гдѣто найсѣтне хубаво прѣтмня и огъня и гърмежа са прѣкъсна.

А пакъ ний са върнахми назадъ до рѣката, гдѣто са събраха всичкитѣ распилени войници. Тука имаше една рота тракийска войска. Въ това врѣме дойде фелдфебела Константиновский, който събра момчетата отъ кой да е полкъ или дружина или рота и постави ги въ цѣпъ до рѣката. Тѣй сѣщо и Тракийската рота и тя постѣпи въ стражевата цѣпъ по цѣлата линия, гдѣто са бихме денъ. Тая линия са варди до два часа подиръ полунощъ, гдѣто дойде приказание, да са дрѣпне стражевата цѣпъ въ шансоветѣ.

Нощта бѣше много студена и тиха, само острия екотъ разнасяше на всѣкадъ тѣжкитѣ охкания на раненитѣ войници.

Гливица 8-й Ноемврий

Рано като станахме, научихми са, че сръпската войска напустна шанцетѣ си и укрѣпи въ Царибродѣ. Днешний день са посвѣти за да са отпочинемъ и приготвимъ за новий воененъ походъ, да са търси неприятеля. Надъ вечеръ напустнахми нашия позиции и трѣгнахми задъ единъ балканъ, гдѣ то достигнахми въ една гора и тукъ са спрѣхме да прѣнощнуваме. Презъ нощта вали доста много дъждецъ, който обаче не ни обезспокои никакъ.

Село Туденъ 11-й Ноемврий

Прѣзъ нощта цѣлий дунавский полкъ са събра. Рано сутренъта цѣлия Дунавский полкъ трѣгна да узнай гдѣ са намира неприятеля. На пѣтя дружинитѣ са раздѣлиха: едни заминаха къмъ направлението на край село Мало-Малово, а други по край село Драгоманъ за Царибродѣ. Втората дружина вървеше по край село Мало-Малово и са опѣти презъ единъ голѣмъ балканъ.

Около насъ всичко са виждаше зелено, даже и шинелитѣ, ботушитѣ и лицата, всичко бѣше зелено. Единъ други са запитвахми, за причината на тази зеленина и разбира са предполагамъ, щото това са произвежда отъ прѣстѣта, нѣ и тя бѣше червена. Както

и да, е тука съществува нѣкакво физическо явление, нѣ азъ неможахъ да си го истѣлкувамъ. Балкана бѣше много стрѣменъ и каменистъ, тѣй щото, двата топа които ни придружаваха заедно съ четири яхчика гранати, едвамъ съ много голѣма мѣжа и съ помощта на много войници можаха да ги въскачатъ по балкана. По пѣтя ни схвана една много тѣмна мъгла, подиръ което захвана да вали дъждъ и стана много кално. Конетѣ, които бѣха впрѣгнати на яхчицитѣ съвършено спрѣха. Достигна ни единъ ескадронъ кавалерия, която вървеше подиръ насъ. Мнозина отъ кавалериститѣ запитваха, защо сме спрѣли. Ний имъ отговаряхми: — „Какво да правимъ, когато конетѣ са отъ реквизиция, съвършено ослабнали и немогатъ теглятъ яхчицитѣ, освенъ това, имъ прѣчи многото калъ“.

Една полурота отъ осмата рота са отрѣди за ариеръ гардъ. Войниците отъ тази полурота, кой съ рѣцъ, кой съ вѣжя, едвамъ можаха да истеглятъ яхчицитѣ изъ балкана и то съ много голѣма мѣжа, при всичко, че валеше изобиленъ дъждъ и много са бѣше раскалило.

Надвечеръ подиръ дълго пѣтувание захвапахме да са навалавами все надолу, а пакъ войниците които придружаваха яхчицитѣ, много острожно ги поддържаха съ рѣцетѣ си за да не са прекатурятъ, тѣй като колелата на яхчицитѣ допираха отъ камѣкъ на камѣкъ. По този начинъ и съ голѣмъ трудъ и мѣжа достигнахми до село Врѣбница, гдѣто са рас-

положихми на поляната. Цѣла нощъ дѣжда не прѣставаше да ни мокри.

Рано на сутренѣта на 10-й Ноемврий, дигнахми са отъ това село и минахми прѣзъ едно бранище, като достигнахми до село Букуровци. Като минувахми презъ това село, валѣше много силенъ дѣждъ като изъ ведро. Безъ да обрѣщамъ внимание на този дѣждъ, прѣминахми с. Букуровци и пристигнахми до едни голѣми ханове. Тука, ний са спрѣхме за да окрѣпимъ омаленитѣ ни сили, като същеврѣменно началството ни са распорѣди за да са разглѣда мѣстността.

По заповѣдта на началството ни са грѣмнаха два топа, и изведнажъ дочувами задъ единъ Балканъ да са гърмятъ пушки и топове. Въ това врѣме нашитѣ три дружини са нападнали неприятелитѣ. Нашия командиръ г. Кръстевъ, безъ да губи врѣме, заповѣдва войницитѣ да трѣгватъ, които минутно испѣлниха заповѣдта му.

Като наближихми този балканъ отъ гдѣто са зачуваха страшнитѣ бойовни гърмежи, началството ни испрати шестата рота напредъ въ цѣпъ, осмата — отиде въ резерва, а другитѣ двѣ роти останаха на закритие. Шестата рота, като са вѣскачи на балкана, съглѣдва страшното бойовно зрѣлище. Съ голѣмо внимание наблюдава всичкитѣ движения на боя. Нъ този бой не са продължава много врѣме, защото сѣрбитѣ, щомъ усѣтиха ослабванието си, щомъ видѣха, че не ще могатъ да устоятъ срѣщу мѣжеството и юначеството на Бѣл-

гарскитѣ войници, отстъпиха бързо назадъ и са укрѣпиха въ Царибродъ.

Подиръ малко врѣме, заповѣда ни са пакъ да са върнемъ назадъ, и въ непродължително врѣме са връщамъ пакъ въ голѣмитѣ ханове, гдѣто слѣдъ малка отпочивка трѣгнахми по едно дере изъ нивитѣ. По пѣтя началството ни заповѣда да са грѣмнатъ нѣколко топа. По едно врѣме срѣщнахми едни сѣрбинъ, който носеше на гърба си една овца, разбира са, той са задържа у насъ въ пленъ. Надъ вечеръ по распорежданието на началството ни пакъ са върнахми къмто голѣмитѣ ханове, отъ гдѣто са отбихми и опжтихми за селото Туденъ. Петата рота са постави въ аванпостна цѣпъ да варди прѣзъ нощѣта, а пакъ другитѣ отидоха въ селото Туденъ, гдѣто са расположиха въ квартири. Прѣзъ нощѣта изсбиленъ дѣждъ раскали всичко пространство.

Село Радейново 12-й Ноемврий.

Рано сутрѣнѣта на 11-й Ноемврий трѣгнахми отъ селото Туденъ. Вървѣхме по направлението на едно дере. Въ тази мѣстность хванахми двама плѣнници сѣрби и като прѣгазихми една голѣма рѣчичка, която извира отъ стара-Планина. Почти три пѣти прѣгавихми тази рѣка, понеже тя много криволичи и вървехме покрай нея. Отъ двѣтѣ ни страни гордо са възвишаваха много високи скали,

върховетѣ на които не бѣше възможно да се виждатъ — до такава височина бѣха тѣ. Огромни голи камъни скали покриваха тѣзи височини и никакво растение не са виждаше по тѣхъ, само на политѣ имъ растеха твърдѣ гѣсти и непроходими хръсталаци. Тука екътъ готовъ и за най-малкъ гласецъ, когато не закъсняваше да го приповтаря.

Подиръ дълго вървение между тѣзи камъни височини, накрая са отбихми на единъ балканъ, гдѣто имаше едно село; името на това село неможахъ да узная, тъй като, нѣмахъ случай, да са отбия, нито пакъ да срѣщна нѣкой селянинъ за да го попитамъ за името на селото. Обаче топоветѣ, неможаха да са въскачатъ по тази, стръмниста височина, която прѣминахми ний, разбира са че трѣбваше да са върнатъ назадъ и са опѣтиха по друго направление. Само двѣ роти отъ насъ са опѣтиха по описаното ми направление, а другитѣ двѣ роти отидоха прѣвъ другий балканъ.

Като по вървѣхме още малко презъ гората, пакъ захванахми да чуваме топовни гърмежи и отъ пушки. Навѣрно тѣзи гърмежи идатъ отъ Царибродъ. Подиръ дълго вървѣние стигнахми до една малка равнина горѣпомѣната батерия, която тамъ са установи; една полурота отъ насъ са остави за да пази батерията, а другитѣ роти отидоха по старата планина.

Нощта вече бързаше да на стѣпи и ний дадохми нѣколко гърмежи съ залпове. На ко-

нецъ при настѣпванието на нощната тъмнина, опѣтихми са къмъ селото Радейново, гдѣто са расположихми на поляната близо до това село. Въ нея нощъ много дѣждъ валя. Тука ний са остановихми за два дена за да можемъ да са отпочинемъ добрѣ и да окрѣпимъ омаленитѣ ни сили, които да бждатъ въ сила да прѣодолеятъ прѣдстоящия труденъ походъ и бой.

Пиротско поле 15-й Ноемврий.

Рано сутренъта на 14 Ноемврий, трѣгнахми по направлението на гр. Пиротъ. Отъ далече са виждаше мѣнастиря на свѣти Кирякъ, нѣ догдѣто да достигнемъ този манастиръ, ний много пѣти са спирахми и отпочивахми, защото мѣнастиря бѣше расположенъ на върха на Старата-Планина. Минахми една голѣма и висока гора и са въскачихми по върха на Старата Планина. Втората, петата и шестата рота заминаха на напредъ около половинъ часъ прѣди насъ по планината, а седмата и осмата отъ подиръ по същето направление. Подиръ дълго пѣтувание на пладнѣ стигнахми сърбската граница, гдѣто презъ пѣтя си до тукъ не срѣщнахми никакви сърбски войски. Трѣгнахми по сърбскитѣ балкани, виждахми са като мрави по тѣхъ, защото тѣ са голи и освенъ камънаци не вирѣе никакво дърво.

При всичко, че пѣтя бѣше много утег-

чителенъ, при всичко, че съ голѣмо мжжество прѣкарвахми трудността на балканскитѣ каменнисти неравни пѣтища, обаче имахми единъ недостатъкъ, които още повече влияеше въ насъ. Недостатъка състоеше въ нѣманието на хлѣбъ, сухари и вода.

Ного девъ бѣше 14 й Ноемврий и коледни заговезни, цѣль день почти вървехме презъ Стара Планина и нѣдвечеръ захванахми да слизами на долу по една тѣсна пѣтека. Тука в че замръкнахми, гдѣто слѣдъ малка една отпочивка, тръгнахми пакъ на напредъ презъ Пиротското поле, гдѣто са виждаше пристигналата отъ насъ по напредъ много голѣма частъ отъ нашата воиска.

Съ голѣма бързостъ и рѣшителностъ вървехме прѣзъ Пиротското поле, до гдѣто стигнахми до Пиротскитѣ лозя. Нощта отколѣ вече царуваше по цѣлото пространство; мрачната нощна тъмнина още повече са увѣличаваше. Безъ да обръщамъ внимание на всичко това, безъ да са плашимъ отъ присутствието на неприятеля по тази неизвѣстна намъ страна, ний съ голѣма рѣшителностъ тръгнахми презъ Пиротскитѣ лозя.

Всичкитѣ войници бѣха са прѣснали изъ тѣзи лозя и азъ, щомъ изминахме лозята, спрѣхъ са до една нива, гдѣто са опредѣли, като мѣсто за събиранieto на войницитѣ. Тука, като ми са удаде случай, азъ прибързвамъ да оглѣдамъ страната, която обитаватъ нашитѣ братия Българи, които по злощастие, Берлинския Конгресъ отцѣпи отъ Българското

Княжество и ги предаде на Сърбия. Нъ тѣй като бѣше тъмно, то това ми желание неможе да са удовлетвори и азъ поне са задоволихъ отъ случая, да си напомня и размисля за всичкитѣ обстоятелства по тази война.

Колко е козарна челоуѣческата надута надмѣнностъ! Колко зловецъ червата сждба са подиграва съ него! Прѣди петъ дена Кралъ Миланъ рѣшително, гордо и сполучливо са тѣкмеше да пие на Архангеловъденъ черно кафе въ София, а днесъ, той трѣпери за участъта си, той неможе да стои на срѣща Българската сила и слѣдователно не е въ състояние съ отпадналата си духомъ войска да защити страната си отъ Българското славно навлизание. Кралъ Миланъ подло е нахълталъ въ нашата земя, а Князь Александръ съ славата на Българското орѣжие, съ неговата побѣда, честно и справедливо навлизва въ Сърбия, за да накаже смѣлия му господаръ

Нъ що е това? О! Боже! Земята страшно затрѣперя. Минутно минува презъ умѣтъ ми мисльта да не е землѣтресение; нъ това не е възможно защото подобно силно землетрѣсение, са случва само въ страни дето има волкани да не са направени лагъми съ барутъ, и да са ги подпалили за да ви убиятъ, Дигамъ очитѣ си къмъ небото и що да видя, . . . всичкитѣ балкани и планини свѣтнаха отъ червена свѣтлина. Обращамъ очитѣ си къмъ страната гдѣто са намира града Пиротъ, виждамъ, че отъ

него са издвигат страшенъ димъ, огънь и свѣтлина, които са разпръсва поцѣлия небосклонъ. До гдѣто внимателно оглѣждамъ тази страшна стихия — огъня, зачувамъ много страшенъ гърмежъ отъ топове

На това всичкитѣ войници са стрѣсватъ, ставатъ тозъ часъ на крака и схващатъ оръжията си. Всички желаяха да узнаятъ разгатката на това, всички желаяха да са научатъ, като какво именно гори, дали града Пиротъ или друго нѣщо. Наскоро са прѣсна изъ между насъ новината, че са запалило Сръбското джепхане въ гр. Пиротъ.

По далевата ни заповѣдъ са дигаме отъ това мѣсто и тръгнахме пакъ презъ лозята, гдѣто вървѣхме около два часа и слѣзохми въ едно дере. По направлението на това дере ний вървахме около единъ часъ и са вѣскачихме пакъ на единъ високъ и голъ балканъ, презъ когото минахми и достигнахми до една висока гора.

Тука въ тази висока гора бѣше расположенъ 7-й Прѣславский пѣший полкъ и голѣмо множество кавалерия. Подиръ малка една отпочивка, ний пакъ тръгнахме изъ гората по Балкана. Подиръ дълъкъ походъ, повалихми са на долу и пристигнахме до една нива, гдѣто бѣше расположена тракийска войска. Тука ний са спрѣхме за да си отпочинемъ и останахме да прѣкараме нощта при града Пиротъ.

Рано на сутринъта захванаха да сахвърлятъ много бройни пушки и топове. При то-

ва дойде г. Капитанъ Гуджевъ, който поздравя както насъ тѣй и Тракийската войска, подиръ което направи планъ да заобиколимъ града Пиротъ.

Тѣкмо днесъ е 15-й Ноемврий, день, въ който още веднажъ са прослави българското оръжие. Даде ни са заповѣдъ и тръгнахми на напрѣдъ къмто града Пиротъ, като са вѣскачихме по единъ голѣмъ и високъ балканъ надъ Пиротъ. Тозъ часъ заповѣда ни са да са прѣснемъ въ цѣпъ, понеже вървѣхме на купъ.

Въ това врѣме нашитѣ български войници са бияха на полето около градъ Пиротъ и настѣпватъ напрѣдъ. Отъ наша страна пакъ ний, щомъ са прѣснахме въ цѣпъ, захванахме гърмогласно да виками, ура . . . ура . . . Въ Пиротъ Българи да влеземъ!

Сръбскитѣ куршуми захванаха да достигатъ до насъ по балкана, и ний се вървимъ и напрѣдвами, а пакъ Сърбитѣ непрѣстанно гърмятъ върху насъ съ топове и пушки. Като са приближихми до едно разстояние недалеко отъ Сърбитѣ, дадохми нѣколко гърмежи отъ пушки, нѣ забѣлежихми, че са намирахми доста надалечъ отъ Сърбитѣ. На това ний захванахми още по храбро и по рѣшително да настѣпваме на напрѣдъ, като непрѣставахми при това да виками, ура! въ Пиротъ Българи! . . .

Другитѣ български войници храбро настѣпватъ и напрѣдватъ на напрѣдъ. Щомъ приближихми около 600 крачки близо до Сър-

битѣ, захванахми да гърмимъ върху тѣхъ отъ балкана. Разстоянието между насъ и Сърбитѣ са отдѣляваше отъ едно дълбоко дере, въ което тече една рѣка, която минува презъ градъ Пиротъ.

Въ врѣмето на боя сърбитѣ укапаха задъ дърето въ Пиротскитѣ лози и гърмятъ върху насъ отъ шанцоветѣ си. Разбира се ний неможихми да ги нападнемъ. Устроихми горнята батерия и хвърлихми една граната, която падна въ сърбскитѣ шанцовѣ. Хвърли са още една граната, която падна въ сжищото мѣсто на първата. Въ една малка горица устройо са още единъ топъ, отъ гдѣто хванаха да са хвърлятъ гранатѣ въ сърбскитѣ шанцовѣ, тъй щото сърбитѣ наскочиха отъ тѣхъ на вѣнъ и захванаха да бѣгатъ назадъ въ една гора, която бѣше близо до тѣхъ. Нъ изведнажъ пакъ са връщатъ въ тѣхнитѣ шанцовѣ и гърмятъ върху насъ, а пакъ ний стоимъ, като началството ни са занимаваше да търси срѣдството за прѣгзванието на това дълбоко дере, което отдѣляваше насъ отъ сърбитѣ. Не са мина много врѣме, когато видѣхме двѣ сърбски колони да идатъ на помощъ. Нашитѣ топчии гръмнаха единъ топъ, гранатата на когото падна предъ тѣзи двѣ сърбски колони. Като хвърлеха още една, падна въ самата имъ срѣда. На това сърбитѣ тозчасъ са прѣкатъ и са скриватъ въ една гора.

По сжищото мѣсто мина още една сърбска колона. Нашитѣ топчии хвърлиха още

два топа надъ тѣхъ, които тъй сжищо са скрива въ гората, а пакъ ний отъ своя страна викахми ура. По този начинъ и другитѣ сърбски войски избѣгаха изъ шанцоветѣ си. Подиръ малко врѣме забѣлѣжихме други още двѣ сърбски ротѣ, скрити задъ единъ балканъ, които намѣряваха да ни заобиколятъ Дружиний ни Командиръ г. Капитанъ Кръстевъ, даде команда, щото осмата рота да са распръсне въ цѣпъ, за да ударимъ тѣзи двѣ сърбски ротѣ на щикъ.

Осмата рота трѣгва въ цѣпъ подъ командата на фелтфебела Георги Константиновъ, като са въскачи на една камениста гора. Сърбскитѣ куршуми, които идѣха срѣщу насъ, плущаха като камшикъ, когато ударятъ по дърветата въ гората. Щомъ са впуснахми върху тѣзи сърбски войски и тѣ отъ своя страна не закъснеха да ни подражаятъ, като са впуснаха върху насъ. Нашитѣ топчии зеха да гърмятъ съ топоветѣ отъ гората върху сърбитѣ, които тозчасъ са прѣснаха и отстъпиха назадъ.

Ний слѣзохми малко долу отъ балкана и влѣзохми въ една голѣма и гжета гора, и още по камениста, и не бѣше възможно да са върви по нея. Пристигнахми до една малка рѣкичка, като захванахми съ Божията помощъ да слизами на долу по нейното направление и достигнахми до дълбокото дере, презъ което тече много голѣмата рѣка Нишана, която минава прѣзъ гр. Пиротъ. Въсползувани отъ отсътствието на сърбитѣ, ний отпочинах-

ми до рѣката, напихме са съ бистра водица, за да утолимъ глада.

Слѣдъ тази отпочивка, тръгнахме на на-прѣдъ. Тука ни предстоеше много труденъ походъ; трѣбаше да са въскачимъ по единъ доста голѣмъ и високъ балканъ. По този балканъ са въскачвахме единъ по единъ и отъ камъкъ на камъкъ, тъй щото едвамъ можахме въ расстояние на два часа да са въскачимъ на горѣ, Щомъ са въскачихме тогчасъ захванаме грѣмогласно да викаме ура. Тѣзи ни грѣмогласни викове ечаха по цѣлия балканъ и по Пиротскитѣ полета.

Въ туй врѣме са научихъ, че другитѣ наши храбри войници са навлѣзли въ Пиротъ, като пѣяли Българскитѣ пѣсни и вървели съ развити знамена.

Когато минувахми балкана не видѣхме нито единъ сърбинъ, и тъй подиръ малко за-свири нашата музика, която ни дава знакъ да са върнимъ назадъ. Въ това врѣме приближаваше вече да са мръкне. Ний са върнахме надолу изъ Балкана. Слизанието презъ тази стрѣмнина бѣше много мъчно па даже много опасно. Ето какъ слизахме ний: като сѣднеме на камъцитѣ и само са сурками сѣдиш-комъ като бутами съ крака камъчетата и са позапирами пакъ. Правъ, никакъ не е възможно да са слазя, защото, ако са отървешъ да паднешъ, отивашъ, да са не видишъ Като слѣзохми пакъ въ дерето до рѣката, то вече са мръкна и захвана да притъмнява. Съ-обща ни са, че ще са въскачимъ пакъ на

стоящата са прѣдъ насъ, висока гора. Захва-нахми да са въскачвами, кой по рѣцѣ, кой на колѣни и кой на крака, понеже гората бѣше много стрѣвняста. Нощта бѣше много тъмна, а отъ друга страна безбройно множе-ство звѣзди украсяваха небесния небосклонъ, отъ гдѣто тукъ тамъ падаха.

Като са събраха всичкитѣ войници, тръ-гнахме по него, прѣдъ когото е расположенъ града Пиродъ. Вървѣхме по този балканъ о-коло 4 часа като приближихме до Пиротъ и са установихме въ него балканъ, гдѣто и прѣ-карахме останалата нощъ.

До балкана около гр. Нишъ 17-й Ноемврий.

На 16-й Ноемврий рано дигнахме са отъ балкана и слизамидо едно село близо до Пиротъ, името на което не можахъ да узная. Тука ний получихме хлѣбъ, сухаръ и обѣдвахми. Подиръ това тръгнахме на напредъ и излѣ-зохми прѣзъ Пиротскитѣ лозя, гдѣто си от-починахме. Цѣлия Дунавский Полкъ вече бѣ-ше събранъ тука. Даде ни са заповѣдъ да тръгнемъ къмъ Нишъ.

Цѣлия день вървѣхме, като минахме презъ една гора, гдѣто по прѣди са криеха сѣрбски-тѣ войски, слѣзохме до едно дере, послѣ са въскачихме на единъ балканъ и влѣзохме въ едни лозя. Нощта бѣше вече настѣпила и нощний мракъ покри земната повърхность.

нието ни назадъ, тозъ часъ са научихъ, че това распорѣждане стова вслѣдствие рѣшението на европейската военна комиссия, която си яви на бойното поле.

Тука азъ са замислихъ за голѣмата несправедливостъ на ужъ челолюбивата Европа, която не обърна даже никакво внимание на военитѣ ни успѣхи, която въ тоя случай отказа да даде военна честъ на българското орѣжие, което са прослави на бойното поле. Даже и храбростта ни не направи никакъвъ ефектъ. Зная азъ защо европейската комиссия спира успѣха на българското орѣжие; защото тя е виновата, като е тикнала Сърбия въ братоубийственна война, само и само за да прѣпречи на нашето съединение; ала Европа, щомъ вижда, че успѣха на българското орѣжие развали плана ѝ, тутакси взтава и спира войната подъ прѣдлогъ да не са проливала братска кръвъ. Каквото ще нѣка прави Европа, обаче историческия фактъ на успѣха на българското орѣжие, никакъ не може да са изличи отъ българската история.

Нѣ както и да е побѣдоносното Българско орѣжие склони предъ желѣзната воля на Европа. На 12-й Декемврий даде ни са заповѣдъ да са върнемъ назадъ въ Царибродъ. Въ непродължително врѣме са приготвихми и тръгнахми. Подиръ едно дневно пѣтуванне надвечерь стигнахми до селото Сливница, гдѣто са установихми на квартири. Нѣумѣстно ще да бждемисля да забѣлязвамъ голѣмия студъ, който върлуваше презъ цѣлия день.

София 14-й Декемврий.

На 14-й Декемврий, рано безъ да обръщаме внимание на голѣмия студъ и снѣгъ, тръгнахми на напрѣдъ, като са опѣтихми къмъ града София. На широкия пѣть, които води къмъ София са събраха войницитѣ точно на петъ Полка, кавалеристи, и артилеристи, както и коьонитѣ на Негово Височество.

Въ това врѣме пристигна отъ Сливница и Негово Височество, които слѣдъ като ни поздрави и благодари, съобща ни, че ще влѣземъ въ София, тържественно, като побѣдители. Подиръ това музикитѣ засвириха, войницитѣ запѣха и тръгнаха съ засмѣни лица.

Като наближихми до градъ София, виждахми голѣмо множество народъ са наваляваше вѣнъ отъ града. Предводителствувани отъ Негово Височество, влѣзохми въ гр. София. Гражданитѣ бѣха са навалили по улицитѣ, поздравляваха ни съ безпрѣстанно викание: „ура да живѣятъ храбритѣ български юнаци“ и хвърляха прѣзъ прозорцитѣ върху насъ цвѣтя и букети. Града бѣше окиченъ и нарѣденъ; всичкитѣ улици бѣха укичени съ цвѣтя, а особито палата на Негово Височество извънрѣдно укиченъ, гордо посрѣщаше, храбритѣ български войници. Достигнахми до палата на Негово Височество и Негово Височество пакъ ни поздрави, и ни вѣрвехме като викахме неурѣкъснато ура. . . . Стана распорѣждане за да установимъ въ квартири.

Село Горня баня 6-й Януарий
1886 год.

На 15-й Декемврий рано, отидохми да квартируваме по селата: втората дружина въ село Горня Баня, първата и третата въ село Княжево близо при Витошъ планина и четвъртата въ село Бояново. На мене са случи да бжда на квартира въ село Горня-Баня. Почти до края на мѣсець Декемврий си отпочивахми. Въ този случай азъ имамъ възможността да разгледамъ минералната баня, която са намира въ расположеното ни село. Водата при самото си извиране е много топла, даже и водата за пиение е топла. До банята има едно сдание, което е отръдено за посѣтитѣлитѣ на банята.

Днесъ първий Януарий 1886 год. са празнува тука твърдѣ тържественно новата година. Всичкитѣ войници бѣхме прѣдадени на веселие. Днесъ ходихми въ мѣнастиря Св. Краль, който е близо до селото. Подиръ службата, народа радостно ни принесе услуга та си, като ни нахраниха и напоиха. Врѣмето бѣше много студено. Подиръ това са върнахми по квартиритѣ.

Праздникитѣ, Богоявление и Свѣти Иванъ на 6-й и 7-й Януарий, твърдѣ весело отпразнувахми. Всички са напреварвахме въ деня на водокръщението, едни други да са окъпвами. Презъ останалитѣ дни и отпочивахми и ходихми на учение.

Село Прѣкрасъ 12-й Януар. 1886 г.

Днесъ на 9-й Януарий даде ни са заповедъ да тръгнемъ изново къмъ Сърбско-Българската граница. Разбира са, че азъ неможахъ да зная за причината на това распоредание. Всички любопитни, още по бързо са пригответихми за тръгване, за да можимъ тѣй да удовлетворимъ любопитството — като защо отиваме пакъ на границата, дали ще имаме пакъ война съ сърбитѣ. И тѣй тръгнахми, като неусѣтно минахме селото Филиповци, Сливница и на вечерята присигнахме до селото Драгоманъ. Врѣмето бѣше доста студено. Въ това село са установихми, като прѣкарахми ноцъта. На 11-й Януарий пакъ имамхми отдохъ.

На 12 Януарий са дигнахми и тръгнахми на напръдъ, безъ да знаемъ, като какво ще да правимъ. Минахми презъ едни много голѣми балкани стигнахми до селото Прѣкрасъ гдѣто и са установихми въ квартири. Нъ и тука пакъ останахми въ неизвѣстность; неможемъ да узнаемъ като каква работа ни предстои да правимъ. Както и да е платното което покрива тази неизвѣстность скоро ще са вдигне и ще удовлетвори любопитството ни, макаръ че захванаха да са прѣскаатъ измежду насъ разни слухове относително за предстоящата ни работа. Едни казваха, че ще имаме пакъ война, други, че ще правимъ укръпления на границата, трети пакъ, че Сър-

бия не са признавала за побѣдена и други такива.

Село Прѣкрасъ 5-й Мартъ 1886 г.

На 15 Януарий получихми лопати и ни са събщи, че ще идемъ на границата да правимъ табии; петата и шестата рота отидоха въ селото Калотинъ, а ние седмата и осмата останахми въ селото Прѣкрасъ.

На 16 Януарий отидохми на балканитѣ, гдѣто захванахми да копаемъ табии на избрани позиции на върха на балкана. Врѣмето бѣше много върло и студено, страшна фартуна имаше, и въпрѣки всичко това, ний пакъ продължавахме работата си, която успѣшно напредваше. Отъ днесъ до 6-й мартъ изключително са занимавахми съ копание на табии.

София 8-й Мартъ 1886 г.

Днесъ на 6-й Мартъ, даде ни са заповедъ да са връщаме въ огнищата си, защото са е сключилъ миръ между България и Сърбия. Вслѣдствие на това распоредание, ний са приготвихми и тръгнахми, като стигнахми до селото Сливница, гдѣто останахми да принощуваме въ квартири. Всички до шия бѣхме окалени. Сутринята на 7-й Мартъ слѣдъ като повървѣхме доста, стигнахме до селото Филлиповци и тукъ прѣгазихми една рѣка, поне-

же нѣмаше мостъ. Въ това село останахми да прѣнощуваме. На сутринята тръгнахми и надвечеръ пристигнахми въ столичния градъ София, гдѣто ни установиха въ квартири. Почти всичкитѣ войници отъ другитѣ полкове са дошли въ градъ София, отъ гдѣто всички ще са опжтатъ къмъ огнищата си.

Руссе 20-й Мартъ 1886 год.

На 10-й Мартъ рано са събрахме всички вѣнъ отъ градъ София на полето, гдѣто слѣдъ като г. полковой командиръ Майоръ Блжековъ ни поздрави събщи ни, че ще тръгваме за градъ Руссе, подиръ което тръгнахми, минахми презъ рѣката Искъръ по единъ голѣмъ мостъ, стигнахми до село Тапкесенъ, гдѣто и прѣнощувахми. Презъ ноцята вала много дъждъ.

На 11-й Мартъ тръгнахми, като вървехме прѣзъ стара планина и минахми по Арабаконакъ. Това мѣсто е забѣлежително съ своята стрѣвнеста височина, тъй щото чловѣкъ колкото и да върви на горѣ, струва му са, че се стои на едно мѣсто или са върти на около. Пѣтя бѣше много каленъ. Като са качихме на горе видѣхме въздвигнатия паметникъ за Русско-Турската война, гдѣто са установихми да отпочинемъ малко.

Подиръ отпочивката тръгнахми, захванахми да слизаме на долу изъ джадето, а пакъ отъ странитѣ ни са издвигаха много високи

гористи плани. Отъ всички страни течеше бистра вода като сълза. Минахми по край селото Брачешъ прѣзъ рѣката Бебрешъ и пристигнахми въ гр. Орхание, гдѣто и прѣнощувахми. Рано на сутрѣнта на 12-й Мартъ трѣгнахми, минахми селата, Лажень, Сиковци и други още и пристигнахми въ с. Абланица, гдѣто останахми единъ день на отпочивка.

Рано сутрѣнта на 14-й Мартъ трѣгнахми. По пѣтя ни придружаваше много буенъ снѣгъ. Подиръ половина часъ, настана хубаво врѣме и изгрѣ слънцето. Пѣтя бѣше много раскаленъ, и безъ да дава ми внимание, продължаваха пѣтя си, като минахми презъ селото Бръснари, рѣката Паника, селото Петровени и стигнахми до селото Луковитъ гдѣто и прѣнощувахми. На сутрѣнта трѣгнахми пакъ, минахми село Телишъ и стигнахми до с. горни и долни Дамникъ и тука прѣнощувахми.

Рано на 16-й Мартъ трѣгнахми, като надъ вечеръ достигнахми до града Плѣвенъ. Плѣвенцитѣ бѣха излѣзли вѣнъ отъ града до селото Ясенъ да ни посрѣщатъ и до моста на рѣката Вита. Въ града влѣзохми тържественно, отъ всички страни ни посрѣщаха и ни хвърляха вѣнци и цвѣтя. Отправихме са въ срѣдъ града до пѣмятника, гдѣто са направи молебствие, минахми единъ пѣтъ съ церемониалний маршъ и са отправихми въ приготвени тѣ за насъ квартири.

Рано сутрѣнта на 18-й Мартъ трѣгнахми, като минахми селото Гривица и много пам тници отъ Русска-Турската война, дости-

гнахми до село Радинци и Вина, гдѣто прѣнощувахми. На 19-й Мартъ пакъ трѣгнахми, минахми селото Българени, рѣка Осъмъ, с. Овча-могила, с. Горня Студена и спяхми въ село Ижиево. На 20-й Мартъ стигнахми до градеца Бѣла, гдѣто останахми единъ день на отдихъ.

На 21-й Мартъ рано трѣгнахми нанасрѣдъ, като стигнахми до вечеръта въ село Тръстеникъ. На 23-й въ село Чифликъ и въ село Дулапитъ, гдѣто останахми пакъ единъ день на отдихъ. На 25-й Мартъ рано трѣгнахми, пристигнахми въ лагера на саперитѣ, гдѣто слѣдъ като са събрахми, трѣгнахми за градъ Руссе. Точно на пладнѣ стигнахми въ градъ Руссе. Сичкия народъ бѣше излѣзълъ да ни посрѣщне, отъ кѣщата на дветѣ страни на улицитѣ народа хвърляше върху насъ много цвѣтя и вѣнци. Съ музика на чело стигнахми предъ казармитѣ на Александровската площадъ, гдѣто слѣдъ като са построи цѣлия Дунавский Полкъ, направи са молебствие, подиръ което са прѣснахми по квартиритѣ си за да си отпочинемъ отъ извѣрѣдния военъ походъ.

К Р А Й.

ВОЙНИШКИ ПЪСНИ.

I.

Дунавский петий пѣший полкъ
Тръгналъ, тръгналъ за въ Сърбия; (2)
Славной рибята, Славной България,
Бравай, бравай, Дунавски стрѣлци. (2)

За въ Сърбия с' сърбинъ да са бие,
Бравай, бравай, Дунавски стрѣлци; (2)
Славной рибята и пр.

Стигналъ мие до велики
Града, града София, (2)
Славной рибята и пр.

Прѣстоялъ е въ София,
Доръ дойдѣ Сърбинъ да настѣпи; (2)
Славной и прч.

Сърбина си настѣпиль,
Въ наше, въ наше славно отечество; (2)
Славной и прч.

Щомъ сие чулъ и прочуль,
Нашъ командиръ Полка; (2)
Славной и прч.

Скоро си е построиль,
Дунавскитѣ храбри юнаци; (2)
Славной и прч.

Цѣль полкъ са е построилъ,
Славно, славно ги е поздравилъ; (2)
Славной и прч.

Ние братия ще вървимъ,
На бой, ще отидемъ; (2)
Славной и прч.

На бой ще отидемъ и съ Сърбинъ,
Славно, славно ще са биемъ.
Славной и прч.

II.

Българскитѣ юнаци
Съ кривнати калпаци; (2)
Искать въ Сърбия да вървятъ,
Дигнаха си тѣ байраци (2)
Дигнаха си тѣ байраци,
Изъ Софийското поле; (2)
И са напръдъ тръгнаха,
Да си Сърбинъ посрѣщнатъ. (2)
Стигнали са до селото,
До селото Сливница; (2)
Тамъ си знамето развили
И са пѣсни запѣли. (2)
Хайде напръдъ юнаци,
Хайде напръдъ Българи; (2)
Силно напръдъ да силимъ,
Да си Сърбинъ отблъснемъ; (2)
Капка до кръвъ да пролѣемъ,
Живи Сърби да заберемъ. (2)
Българитѣ юнаци,
Силно напръдъ вървели, (2)
И са Сърби срѣщнали,
въ Драгоманското поле. (2)
Страшна битка станала,
Между Сърби и Българи, (2)

Страшна битка правили
въ Драгоманското поле. (2)
Българскитѣ юнаци,
Тѣ са силно викали: (2)
Ура! ура! Хайде напръдъ!
Хайде напръдъ Българи!
Да си сърби побѣдимъ,
Слава да си получимъ. (2)

III.

Дунавскитѣ юнаци
Въ Сърбия са настѣпили, (2)
Бой, бой, исками ний,
Да побѣдимъ Сърбия,
Александръ да Царува,
Кралъ Миланъ да робува. (2)

Въ Сърбия са настѣпили,
Презъ граница минали; (2)
Бой, бой, и прч.

Презъ граница минали
Презъ Балкани вървели; (2)

Презъ Балкана вървели
до три дена до три ноци; (2)

Нито хлѣба, нито сухаръ,
нито вода са пили; (2)

Българскитѣ юнаци,
Тѣ напръдъ са усилли; (2)

Сички силно вървели,
Презъ Сърбскитѣ балкани; (2)

Презъ високитѣ планини,
Презъ горитѣ голѣми; (2)

Презъ рѣкитѣ голѣми,
Презъ водитѣ студени; (2)

Дунавскитѣ Юнаци,
Вървели са и минали; (2)

Дунавскитѣ юнаци,
Ура! ура! викали; (2)

Хайде напрѣдъ Българи,
Да си Сърби побѣдимъ. (2).

IV.

О! ви, Български юнаци,
Хвъргайте са на ура, (2)
Радостъ, радостъ къмъ Сърбия,
Помогни ще ни Богъ и за Македония.

О! ви български стрѣлци,
Хвъргайте са на щики; (2)
Радостъ, радостъ къмъ Сърбия и пр.

О! ви Български майки,
Я си Бога молете; (2)

Радостъ, радостъ и пр.
О! ви Български девойки,
Я си китки китете; (2)

Радостъ, радостъ и пр.
Красни вѣнци плетете,
Храбри юначи кичете; (2)

Радостъ, радостъ и пр.
Ой ти Миланъ сърбски краль,
Гдѣ остана твоя планъ, (2)

Радостъ, радостъ и пр.
Геройството си потъпка,
Войскитѣ ти остъпватъ. (2)

Радостъ, радостъ и пр.
Вѣтъръ ечи по балкана,
И български юнакъ на конь; (2)

Радостъ, радостъ и пр.

Който носи мъжко сърце,
И българско име (2)
Радостъ, радостъ и пр.
Да припаше тънка сабя,
Знаме да развие, (2)
Радостъ, радостъ и пр.
Барабани като биятъ,
Сърдцето ми играе, (2)
Радостъ радостъ и пр.
Кръвта ми ври не търпи,
За Българската свобода; (2)

Радостъ, радостъ и пр.
Не ща злато ни сребро,
Ни на свѣта богатство; (2)
Радостъ, радостъ и пр.
За свобода желая,
Кръвта си да пролѣя. (2)

Радостъ, радостъ и пр.
Драго ми е по полето,
Съ Сърбинъ да са бия; (5)
Радостъ, радостъ и пр.
Съ пушка въ дѣсна ржка,
Славно Сърбинъ да гоня. (2)
Радостъ, радостъ и пр.

V.

Я не плачи я не тѣжи
Горо-лио зелено,
Не грижи са да посрѣшнешъ
Славнитѣ полкове.
Хайдемъ братци, хайдемъ братци,
На бой да вървиме
Хайдемъ братци, хайдемъ братци,
Съ сърбинъ да са бийми.

Моето кѣто сърдце
Люто е наранено,
Но за сега ще да бѣде,
Сичкото зелено

Хайдемъ братци, хайдемъ братци,
 Съ Сърбинъ да са бийми.
 Хайдемъ братци, хайдемъ братци,
 На бой да вървимъ,
 И подъ тебе ще да цѣвнатъ,
 Божуръ и лалета, (2)
 А, пакъ ние ще са сберемъ
 По храбри момчета.
 Хайдемъ братци, хайдемъ братци,
 На бой да вървимъ, (2)
 Хайдемъ братци, хайдемъ братци,
 Съ Сърбинъ да са биеме.
 Помоли са пакъ тѣй сѣщо
 За Василя Лѣвски (2)
 За Стояна, за Стефана,
 За Цоча Балкански;
 Хайдемъ братци и прч.
 Хайде кажи Богъ да прости,
 Умрѣлитѣ въ Балкана, (2)
 Хайде кажи да живите,
 Богъ здрави да ви дава,
 Хайдемъ братци и прч.
 Това врѣме приближава,
 Чуйте мойта дума, (2)
 Скоро горо ще са сберемъ,
 Подъ твойта шума.
 Хайдемъ братци и прч.
 Тѣзи мъжи постѣха,
 Сѣме за свобода, (2)
 А пакъ ние ще го женимъ
 Кога врѣме дойде.
 Хайдемъ братци и прч.
 Още една пролѣтъ иде,
 Кукувица кука, (2)
 Въ Бѣлграда на Кралъ Милана
 Сърдцето са пука.
 Хайдемъ братци и прч.

VI.

Сбогомъ, сбогомъ
 Мой милъ баща (2)
 Нѣма вече, нѣма вече,
 Мене живъ да видишъ; (2)
 Азъ отивамъ,
 На бойното поле
 Тамъ са бащо,
 Тамъ са бащо,
 Тамъ са и кръвь пролива, (2)
 Сбогомъ, сбогомъ
 Моя мила майко (2)
 Нѣма вече, нѣма вече
 Мене живъ да видишъ; (2)
 Азъ отивамъ,
 На бойното поле,
 Тамъ са майко
 Тамъ са майко,
 Тамъ са и кръвь пролива. (2)
 Сбоготъ, сбогомъ
 Милий мой братко, (2)
 Нѣма вече, нѣма вече,
 Мене живъ да видишъ; (2)
 Азъ отивамъ
 На бойното поле,
 Тамъ са братко,
 Тамъ са братко,
 Тамъ са и кръвь пролива. (2)
 Сбогомъ, сбогомъ,
 Моя мила сестро, (2)
 Нѣма вече, нѣма вече,
 Мене живъ да видишъ; (2)
 Азъ отивамъ
 На бойното поле,
 Тамъ са сестро
 Тамъ са сестро,
 Тамъ са и кръвь пролива. (2)

VІІ.

Подъ Сливница Драгоманъ,
Катъ разбихми сърбски станъ,
Послѣ праца и краљ Миланъ,
За примирие, за примирие. (3)

Послѣ връща нашия вождъ,
Че си има смѣтка още
Гдѣто вади братски ножъ,
Противъ три сестри, противъ три сестри. (3)

По Пиротско бѣло поле
Загърмѣха вече топове,
Завънтѣха и ножове,
За отмъщение, за отмъщение. (3)

Падатъ хора катъ снопове
По полето и долове,
Други копатъ и гробове,
За нови жертви, за нови жертви. (3)

Пищи соколъ по полето,
Ранени са въ калето,
Да си пази джепхането,
Отъ прѣслѣдване, отъ прѣслѣдване (3)

Гордий левъ са тамъ съзирва,
Не му дава покой мира,
До отдѣхни гдѣто съзира
Прѣумиране, прѣумиране. (3)

Запали са джепхането
Събори са и калето,
Пищи соколъ до небето,
Отъ прѣслѣдване, отъ прѣслѣдване. (3)

Подлъ нѣмецъ са явява,
И фирманъ ни заявява,
Че ще ни са изражава,
Ако се не спрѣмъ, ако са не спрѣмъ. (3)

Гордий левъ са въ Пиротъ спира,
И на свѣта протестира,

Гдѣто нѣмецъ са увира,
Въ чуждитѣ дѣла, въ чуждитѣ дѣла. (3)

Просвѣтената Европа,
Наш'та слава тамъ закопа,
Както са бие сички земи
За отмъщение, за отмъщение. (3)

Пукни ще са пролетѣта,
Доказа щемъ и на свѣта,
Какъ са пази свобода,
О българска правда и човѣшки правдини. (3)

VІІІ.

По гласѣтъ на „Настана день да вървимъ“.

Кевенхюлеръ са завтече
Катъ посрѣдникъ, чакъ тадѣвъ,
Гдѣт' прѣмина все кричеше:
„Спрѣте бойтъ още днесъ.“

„Хайде скоро отгѣглете
„Ваш'тѣ Български войски,
„Сърбска земя опразднете
„По планове, Австрийски.

С'туй зарадва Краљ Милана:
„Че Австрия не търпи,
„Гдѣт' България цѣла стана
„И Сърбитѣ тѣй разби . . .

„Ако не спрѣ боятъ скоро,
„Българский Князь до ноцѣсъ;
„То Австрия бой съ него —
„Ще обяви, може днѣсъ.

За тѣзи цѣлъ билъ испратенъ
С'височайша заповѣдъ

Князу това — за да кажалъ
И бойтъ тозъ — вечъ да спрятъ.

„Ето за насъ — добъръ човѣкъ
„Билъ Австрийски господарь,
Миланъ казалъ, тѣй самичакъ :
„Благодаря за тоз' даръ“

IX.

По гласътъ на „Всрѣдъ трупове не броеви“

Кралъ Миланъ се толкозъ моли,
Става почти доста дни,
Врѣдъ в' Европа испроводи
Свог' хора съ молби.

Дано нѣкой Европейски
Господарь се осмили;
Както да е, по Европейски
С' крясъкъ да ни спогоди.

Да пристанемъ вечъ отъ бойтъ
И с' тѣхъ да се помиримъ
Че Сърбитѣ вечъ не траятъ
Ако така продължимъ.

Тѣй съ щикътъ да ги гонимъ
Ката-дневно, всѣки часъ,
И катъ свини да ги колимъ
Бой не искатъ вечъ съ насъ.

Миланъ скача, крѣска вика
И за разбитъ се призна, —
Съ Австрийска помощъ иска
Да прекратимъ тазъ война.

Хей Милане ! чюдно племе
Защо правишъ така ти ?
Недѣй бърза, ний на тебе,
Скоро щемъ ти наплатимъ.

Що ти трѣбва чрезъ тоз' — онзи
Да ся молишъ все за миръ ;
Стой ! Ще кажемъ ? Градѣтъ този
Гдѣто кралство си чинилъ.

Онуй какъв гдѣто щеше
Ти да пиешъ въ София ;
Май солено, тебъ излъзе,
За туй молишъ Австрия.

Както преди нечакано
Започнахте бой съ насъ ;
И миръ сега незабавно
Молишъ да склучимъ съ васъ.

Ний отъ нищо се на плашимъ,
А кѣтъ честни на свѣтътъ
Премирие ще прѣввржемъ,
Щомъ се махне тукъ снѣгътъ.

X.

(По гласа „Напрѣдъ напрѣдъ за слава“.)

Война днешна Сръбска
Причината е тя —
Растуря всѣка свърска
И толкова кжщя.

Оттеглятъ са войници
Отъ всѣки жилища
Рѣдѣтъ са катъ бройници
По вситѣ краища.

Барабанитѣ удратѣ
 Трѣбитѣ вече пищѣтъ
 Войскитѣ сѣ приготвятѣ
 Да отиватѣ — щатѣ-нешѣтъ.

Началникѣ, командири
 Готови вече стоятѣ
 Въ мундири
 За пѣтъ тѣ ся строятѣ;

Девици, жени и баби
 Вѣнци за тѣхъ плѣтѣтъ
 А мѣже и старци — слаби
 Край тѣхъ ся, се вѣртятѣ.

„Бѣдете храбри вие —
 „Нарѣдени що сте тамѣ
 Такѣвзи гласѣ са чуе
 Отѣ всѣде, нѣ едвамѣ

Юнаци наскѣрбени
 Приематѣ вѣнци отѣ вѣрдѣ
 Сѣ очи наслѣзени
 Потеглятѣ нанавѣрдѣ.

Прощавайте роднини
 Сестри и сѣседи,
 Бѣдете увѣрени, —
 Че ний щемѣ победи.

ХІ.

(По гласа на „огънѣ плавна въ балкана“)

Манифеста е прочетенѣ
 Че война са откри
 Българина вече обрѣченѣ
 Право тамо, ще вѣрви.
 За туй вече заминаж
 По-отбранитѣ момци
 Право в'боятѣ отидохж
 Обкитени сѣ вѣнци.

Даже вече сѣ почнали,
 Да нападатѣ на врагѣтъ,
 Или може като слаби
 На почивка да стоятѣ.

Било така или инакѣ,
 Не са боимѣ никакѣ ний —
 Кат' знаемиче всѣкѣ момѣкѣ
 С' радостѣ трѣгна да ся бий.

Тѣмѣ горкитѣ, е студено
 На откритото поле
 Но кѣтъ вече е рѣшено
 Трѣбва всѣки, тѣй да мре.

Старци, баби, мѣже, жени,
 Така сѣщо вий моми,
 Все бѣдете насѣрдчени
 Богѣ ще нази да смили.

ХІІ.

(По гласа „Цвѣте красно да би знало“)

О! Сѣрбино, ти расклати
 Българина до единѣ
 Покани го, бой да хвати
 Тѣй наскоро, въ сѣщий денѣ

Но! скоро ся, ти насити
 И обѣрна вече на бѣгѣ;
 Признахте са, за разбити
 И намирашѣ този лѣгѣ

Готовѣ бѣше да поробишѣ
 Българина до единѣ;
 Но днесѣ ходишѣ да са молишѣ
 Дано да ся спогодимѣ:

Сѣгласни сме, ще приемѣмѣ!
 Помоли са право намѣ —

Нишъ и Пиротъ, като вземемъ
 Миръ ще свържимъ добръ тамъ.

Тамъ по здраво ще свържиме,
 Тишината и мирътъ.
 Инакъ сабя не слагаме;
 А по добръ ще перемъ.

Толковъ можемъ да ти кажемъ
 Както сега и всѣкога
 Всички сърби дор' не смажемъ—
 Миръ, не ще приемемъ.

Минуванието задъ Пиротъ на 16-й Ноември

Ой ти Миланъ Сърбски Кралъ,
 Гдѣ остана твоя планъ,
 Войскитѣ ти отстѣиватъ,
 Отъ Сливница, Царибродъ.
 Громъ, слава трубой
 Ми дрались Сърбинъ съ тобой,
 По горамъ по балканъ
 Раздалась, ай слава въ насъ.

Българскитѣ юнаци,
 Тѣ напрѣдъ са вървели,
 И Пиротъ са превзели,
 И си Сърби ловили.
 Громъ слава и прч.

И Пиротъ са прѣвзели,
 Пиротско вино са пили,
 И са пѣсни запѣли,
 Хайдѣ напрѣдъ Българи.
 Громъ. слава и прч.

Да отидемъ да стигнемъ,

Кралъ Милана въ града Нишъ,
 Да му кажемъ що е страхъ
 И що е Български юнакъ.
 Громъ, слава и прч.

Да си Стигнемъ Кралъ Милана,
 Да го питами що иска,
 Послѣ да го поканимъ,
 Да доди въ насъ нагости.
 Громъ слава и прч.

Да доди въ насъ на гости,
 По велик-денъ безъ яйце.
 По Гергйовъ-денъ безъ глава
 По Петровъ-денъ безъ душа.
 Громъ, слава и прч.

Ой, ти Миланъ сърбски кралъ,
 Гдѣ остана твоя планъ,
 Кога неможъ да стоишъ,
 Противъ дѣте на срѣща.
 Громъ, слава и прч.

Ти като не знаешъ,
 Кога ще да умрѣшъ,
 Защо са заваляшъ,
 Гробъ самъ да си копаешъ?
 Громъ. слава и прч.

Що ти трѣбва войската,
 Ти да си затривашъ,
 А съ други свой,
 Ти самъ да бѣгашъ?
 Громъ, слава и прч.

Привземанието на гр. Пиротъ.

Българскитѣ юнаци
Ура! ура! викали, (2)
Хей, хей, вой да люлей
Ура! ура! викали,

Всички въ цѣпъ са пръснали
По Пиротското поле, (2)
Хей, хей и прч.

Българскитѣ юнаци,
Съ кривнати калпаци;
Хей, хей и прч.

Тѣ са пѣсни запѣли,
Хайдѣ напредъ Българи.
Хей, хей и прч,

Сърби да си побѣдимъ
Пиротъ да си освободимъ.
Хей, хей и прч.

Всички братя глѣдайте,
Сърбитѣ живи да изловимъ.
Хей, хей и прч.

Всички напредъ силете,
И си Сърби глѣдайте.
Хей, хей и прч.

Какъ си сърбитѣ бѣгатъ,
И Пиротъ си испразватъ.
Хей, хей и прч.

Домове си оставатъ,
На Българскитѣ юнаци.
Хей, хей и прч.

Българскитѣ юнаци,
Въ Пиротъ сѣ си влѣзнали.
Хей, хей и прч.

Знамена си развили,
И са пѣсни запели.
Хей, хей и прч.

Хайде напредъ Българи
И въ Нишъ града да влѣземъ
Хей, хей и прч.

Ура! ура! викайте,
Да са живи Българи.
Хей, хей вой да люлей,
Да са живи Българи.

ИМЕНАТА

НА

СПОМОЩЕСТВОВАТЕЛИТЪ.

ГР. СИЛИСТРА.

І.

Г. г. Капитанъ Димитровъ 10 екземпл.
А. Стойковъ 20 ек. подарени на грамотнитѣ
войници въ 2 та Дружина отъ 5-й П. Дунав-
ский полкъ, Колю П. Пачалиевъ 5 ек., Д. И.
Коджабашовъ 4 ек., Силитр. Град. Общ. Упр.
30 ек. за грамотнитѣ войници отъ 3-та Др.
отъ 5-й П. Дунавский полкъ, Т. Бахневъ 1
ек., Юрдановъ 1 ек., С. Иликовъ 2 ек., Г. Бо-
яджиевъ 2 ек., П. Е. Златаровъ 1 ек., Я. М.
Айдмирски 1 ек., Ст. Ив. Рѣзановъ 1 ек., В.
Х. Шиковъ 5 ек., Н. Боевъ 1 ек., Жеко и
Данчо Пеюви 1 ек.; С. И. Абаджиевъ 1 ек.,
Ю. Д. Митишевъ 1 ек., Ив. Велчевъ 1 ек.;
Недѣлчо Боевъ 5 ек., подаркъ на грамотнитѣ
войници отъ 5 П. Дунавский полкъ, П. Ча-
уповъ 5 ек., Х. Емкинасовъ 1 ек., Т. А. Чер-
невъ 2 ек., Ив. Митановъ (адвокатъ) 1 ек.; И-
ванъ Василевъ (търговецъ) 5 ек., подаркъ на
грамотнитѣ войници отъ 5-й П. Дунавский
полкъ, Н. Поповъ 1 ек., Т. Миковъ 1 ек.,
Маринъ Марковъ 1 ек., Гр. Хр. Поповъ 1 ек.,
П. Златаровъ 1 ек., М. Фиданцевъ 1 ек., Н.

Д. Златаровъ 1 ек., Юрданъ Н. Загорски 1 ек., Иосифъ Д. Капонъ 2 ек., Н. Ж. Знаменовъ за училището въ село Кара-Орманъ 2 ек., Тодоръ Н. Даскаловъ 1 ек., И. Н. Златаръ 1 ек., Христу Чомаковъ 1 ек., П. Л. Арnaudовъ 1 ек., Т. П. Планински 1 ек., Г. Стояновъ 1 ек., Х. Ц. Х. Ив. Бошнаковъ 1 ек., Тодоръ Мариновъ 1 ек., Бъчваровъ 1 ек. Иванъ Николовъ 1 ек., Стойчу Николовъ 1 ек., Варбанъ Д. Ковачевъ 1 ек., Янку К. Обретеновъ 1 ек., Димитръ А. Сахатчиевъ, Стаматъ П. Арnaudовъ, Стефанъ Р. Бъчваровъ, и Леонъ Зероновъ Всичко 131 екземпляра.

2.

Войници отъ 5-й Пѣший Дунавский Полкъ.

Г. г. Енчо Тоневъ 2 екз., Дико Цековъ Старши унт. офицеръ 2 ек., Стоянъ Друмевъ ефрейторъ 2, ек., Цвѣтко Ивановъ 1, Недѣлчо Велчевъ 1, Цани Златовъ 1 ек., Белчо Витановъ 1 ек., Трифонъ Дамяновъ 1 ек., Митю Г. Пенковъ Старши унтеръ офицеръ 1 ек. Всичко 12.

3.

Събрани отъ Г. О Краусъ.

Г. г. Димитръ Д. Касабовъ 1 ек., Кръстю С. Шороповъ 1 ек., Теодоръ Н. Калиновъ 1 ек., Андрей Казанджиевъ 1 ек., Г. Б. Илчовъ 1 ек., А. Желъзовъ 1 ек., Н. Салчовъ 1 ек. А. Д. Ковачовъ 1 ек., Байкушевъ 1 ек. П. Хр. Миковъ 1 ек., Н. Аврамовъ 1 ек. и О. Краузъ 1 екземп. Всичко 12 екземпляра.

Градъ Браила и Галацъ.

Г. г. Атанасъ Георгиевичъ, 10 екземп. подаръкъ на село Брацигово, Михалаки Радовичъ 10 ек., Стефанъ Ивановъ 5 ек. подаръкъ на гр. Котель, Х. Сима Ивановъ 1 ек., Г. Петровичъ 1 ек., Никола Петковъ 10 екз. подаръкъ на Желъшкото училище въ Габровска околия, Димитръ Асеновъ 2 екз., П. Янкуловъ 2 ек., Д. И. Каслаковичъ 10 екз., Д. Николовъ 1 ек. Николай Наковъ 3 екз., Братия П. Начови 2 екз. Всичко 57 екземпл.

Село Попина—Силистр. окръгъ.

Г. г. Иванъ Георгиевъ 1 ек., Христаки Андрей Лонзовъ 1 ек., Козманъ К. Дойчовъ 1 ек., Маринъ Ив. Вжровъ 1 ек., Трифонъ Рачовъ 1 ек., Маринъ Ивановъ 1 ек., Ив. Ив. Соколовъ 1 ек., Александръ Димитровъ 1 ек. и Иванъ Петровъ Папазовъ 1 ек. Всичко 9 екземпляра.

Село Акъ-Каджнларъ Силистр. окръгъ.

Г. г. Ив. Т. Планински 1 екз., Недѣлчо Д. Бозичевъ 1 екз., Димитръ С. Шороповъ 1 екз., Петъръ Д. Ивановъ 1 екз., Георги С. Бояджиевъ 1 екз., Илия А. Загоровъ 1 екз., Петъръ П. Маламовъ 1 екз., Стефанъ Мутавчиевъ 1 екз., Теодосий Бояджиевъ 1 екзем., Т. Радевъ 1 екз., Г. Тулеъ 1 екз., Герчу Д. Димитровъ 1 екз., Захарий П. Панчовъ 1 екз., Христо Рашеновъ 1 екз., Тодоръ Х. Стоевъ 1 екз., Илия Костовъ 1 екз., П. Атана-

152

СПОМЕНЪ ЗА ВОЙНАТА ДНЕВНИКЪ

ДЪРЖАНЪ ОТЪ КОЛЮ МИХОВЪ СТАРШИИ
УНТЕРЪ ОФИЦЕРЪ ОТЪ 3-И ПЪШИЙ
ДУНАВСКИ ПОЛКЪ

за

Движенията и военнитѣ дѣйствия на
сщия полкъ по съединението на Южна
съ Сѣверна България и по Българо-Сърб-
ската война презъ 1885 година.

Преработилъ П. Х. Керековъ.

Издаватъ Братия-Иванови и П. Х. Керековъ.

СИЛИСТРА

Скоро-печатница на Братия Иванови

1886.

Нар. № 13 § 3 1938г.

Книж. Библи. Ки. Ма. Тел. 10. 1938

3453

ВЗРБ + р 3(1)21

ИМЕН. № Дар 3387

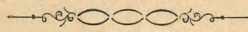
ПОСВЪЩАВА

СА

ЗА ПАМЯТЪ

НА

всички войници редовни и запасни
отъ 5-й Пѣший Дунавский
Полкъ.

Почти по главната частъ отъ наши-
тѣ списвачи, отъ сключванието на Бъл-
гаро-Сърбското примирие, посветила е ис-
ключително перото си за съчинение и из-
важдане на бѣль свѣтъ, разни комедии,
по Българо-Сърбската война, когато пакъ
напротивъ, Европейскитѣ славни списва-
чи, полагатъ голѣмо старание, жертву-
ватъ огромни материални сръдства за сгру-
пирвание въ едно всичкитѣ подробни ис-
торически събития на Българо-Сърбската
война презъ 1885 год. Явяватъ се българ-
ски охотници, за превождаие на тѣзи
европейски списания, които охотно са
приематъ отъ нашитѣ вѣстници и са пе-
чататъ на подлистници, нѣ нѣма никой
охотникъ, който поне да са занимае да
извади на бѣль свѣтъ тѣзи забѣлежки
отъ всичкитѣ полкове отдѣлно, които ис-
послѣ могатъ да послужатъ за допълне-
ние на новата ни история. Вѣрвами, че
мнозина грамотни Българи, които са били
подъ прѣпореча и са участвували въ Бъл-
гаро-Сърбската война презъ 1885 год. са
държали подробни записки за всичкитѣ
дѣйствия на младата ни войска, които за-
писки обаче трѣбва да излѣзатъ на бѣль

Нар. № 13 § 3 1931г.
по Д. С. К. М. Т. А. С. С. С.

свѣтъ, да подпаднатъ подъ общата критика, подиръ което да могатъ за потомството ни да съставляватъ часть отъ Българската история.

Водими отъ тая идея, ний съ голѣмо удоволствие са заехме да извадимъ на обѣлъ свѣтъ запискитѣ държани отъ Колю Миховъ, старшии Унтеръ-Офицеръ отъ 5-й Пѣшии Дунавский Полкъ, които и преработихме, като употрѣбихме много простъ, съвсемъ легкъ стилъ, съ тая именно цѣль, защото, настоящата книга са посвѣщава на запаснитѣ и редовнитѣ войници отъ 5-й Пѣшии Дунавский Полкъ, и най-послѣ, защото ний желаемъ щото книгата да бѣде общедостѣпна и даже за малограмотнитѣ. Това е тоже желанието на самото лице, което ни е дало тѣзи си записки. Ний подлагами настоящий си трудъ на общата критика и заявявами, че драговошно са съгласявами да поправимъ всякаква критика, стига тя да е доказана фактически.

Силистра 20 Юний 1886 г.

Отъ издателитѣ.

Руссе 6 Септемврий 1885 г.

Днесъ 5-й Пѣшии Дунавский Полкъ пристигна въ гр. Руссе. Всички почти мислѣхме, че настава вече минутата, за да си отпочинемъ отъ голѣмитѣ мъжи, които претегли полка ни въ Маневритѣ въ гр. Шуменъ. Едвамъ що са успокоихъ, излѣзохъ да са расхода по града; бѣше вече вечеръ. Но! о Боже! Каква радость и какво вѣселие срѣщамъ азъ между народа! На тази страна са приближавамъ до единъ купъ събрани хора, и ги питамъ: байновци! я кажете ми, отъ гдѣ произлиза днешната радость и веселие, която владѣе цѣлия градъ? — Днесъ има една телеграмма, каза ми единъ отъ тѣхъ, отъ гр. Пловдивъ, чрѣзъ която са съобщава, че Румелийцитѣ, свалили правителството си и провъзгласили съединението. Тутакси радостни трѣпки обнѣха тѣлото ми, и безъ да чакамъ други обяснения, тозъ часъ са отправихъ въ казармата, гдѣто тѣй сжщо намѣрихъ всичкитѣ солдати упоени отъ радость и веселие, единъ другий са запитваха за приказа по военното вѣдомство. На другия день цѣлия въздухъ екна отъ гръмогласнитѣ ура на войницитѣ, слѣдъ прочитанието на приказа, чрѣзъ който ни са съобща-

ваше провъзгласеното отъ Румелийцитѣ съединението, привикванието на военна нога всичкитѣ запасни и отправянието ни въ Румелия за да подпомогнемъ на съединението. Грижата на военното ни началство състоеше въ да формирава Полка, като свърши работата си точно на 15 Септемврий.

Руссе 15 Септемврий

Днешний день е за мене най-памятенъ и най-счастливъ день. Никога не са чувствувахъ толкова радостенъ и веселъ, както днесъ. Сърдцето ми горѣщо желяеше часъ по скоро да са намѣра въ срѣдата на въодушевенитѣ братия Тракийци. Съ нетърпение очаквахъ гласа на трѣбата, която да вика на сборъ. Наконецъ настѣпи 7 часа рано и сборната свирня на трѣбата есна по цѣлия градъ. Захванаха всичкитѣ дружини да са събиратъ предъ казармата на втората дружина на Александровска площадь. Отъ всичкитѣ краища на града народа са стичаше, и всѣкой са надварваше кои по напредъ да ни укичатъ съ зелени вѣнци. Пристигна духовенството, направи са молебствие, което не са продължава много дълго. Слѣдъ молебствието Полк. ком. Блъсковъ, са обърна къмъ войницитѣ съ слѣдующитѣ думи: „Юнаци, днесъ трѣгваме на воененъ походъ, срѣщу неприятеля—Турция—, ако би да са срѣцнемъ съ него, то да покажемъ, че сме молодци и храбри юнаци;

вървете на напредъ безъ никакъвъ страхъ срѣщу неприятеля и Богъ да ни е на помощъ.“ На тѣзи думи всичкитѣ войници гръмогласно извикаха ура, подиръ което подъ командата на Полковой Командиръ г. Блъсковъ, Полка трѣгна поочередно, испращаемъ отъ множество народъ, а пакъ кръвта кпна въ жилитѣ на младитѣ войници, които потеглиха радостно, като захванаха да пѣятъ:

Сбогомъ, сбогомъ
Моя мила майко,
Нѣма вѣче, нѣма вече
Мене живъ да видишъ,
Азъ отивамъ, азъ отивамъ
На бойното поле.

Османъ-Пазаръ 18 Септем. 1885 г.

Отъ Джумаята по пѣтя като пѣтувахме за Османъ Пазаръ, минахме презъ една голѣма и висока гора; въ долината на тази гора течеше една бистра рѣкчица. На тази рѣка, тамъ гдѣто тя заобикаля, имаше една мелница; двѣ три малки дѣца си играеха около вадата. Чистъ прохладенъ вѣтъръ вѣеше. Като са въскачихме на гората опѣтихме са презъ нея; тукъ на една страна гордо са издигаше стогодишния брѣгъ, а отъ друга гжесто израснали храсталаци. На вечерята слѣдъ дълго пѣтувание, стигнахме въ Османъ Пазаръ. На сутринята рано пакъ трѣгнахме на походъ.

Котелъ 20 Септемвр. 1886 г.

Рано полка тръгна на напрѣдъ отъ Ос. Пазаръ. Тъй като отъ Ос. Пазаръ захваща една гора, то полка тръгна презъ тази гора. Приятенъ бѣше видътъ на балканитѣ, тукъ виждашъ голѣмо множество диви плодовити дървета, като ябълки, круши и дренки, тамъ лѣшници, а надъ тѣхъ гордо са възвишаватъ многогодишнитѣ елки, тополи, габари и др. Времето бѣше приятно, есененъ ветръцъ духаше отъ врѣме на врѣме, който расхлаждаше распаленитѣ стъ горещината лица. Подиръ дълго пѣтувание приближихме до с. Птича, покрай което тече рѣката Камчия. Мнозина работници бѣха заняти съ правението мостъ на рѣката. Екътъ приповтаряше непрестаннитѣ имъ удари. Подиръ малка отпочивка и обѣдване, полка са упѣти на напрѣдъ. Щомъ излѣзохми отъ селото, ето че са зададе предъ насъ балкана, Стара-Планина. На пѣтя презъ този стрѣвнистий непроходимъ балканъ си въобразявахъ, че това мѣсто е било скривалище на първитѣ наши борци за свободата, тука са проливали кръвта си Българскитѣ момци, подъ предводителството на славнитѣ герои, Филипъ, Тотю, Илю Войвода, Пан. Хитовъ и др., тука са е забило знамето на свободата, тука са газили ордиитѣ на турскитѣ звѣрски башибозуци. Ахъ кждѣ ли са тѣзи славни юнаци, защо ли не са живи, та да ви-

дать, тѣхнитѣ братия, който днесъ охотно вървятъ срѣщу турчина, поганеца, който съ радостно сърдце отиватъ да подадатъ ржка и помощъ на братията си отвѣдъ Балкана, за да ѹ тѣ да блаженствуватъ и ратуватъ подъ едно и сжщо знаме! Слава и честь на такива герои, които тука първий пѣтъ забиха знамето на свободата, които само съ името си затрѣпѣриха цѣлото Османско Царство. Въобразявамъ си, какъ нашитѣ славни юнаци не са уморявали отъ дългия пѣтъ, стрѣвнитѣ, високитѣ гори, и отъ непроходимитѣ лесове, които безпрестанно са въртатъ около очитѣ ни и които сѣкашъ, че нѣматъ край. Надъ вечеръ приближихме границата, която, убийщата, Берлинския договоръ е опредѣлилъ между двата братски народа. Живи трѣпки обнѣха тѣлото ми, на поглѣда на многострадалната страна отвѣдъ Балкана, която обитаватъ наши братия Тракийци. На минуванетоъ презъ границата, вѣселия екотъ „ура“ екна по въздуха. Всички войници съ нетърпение бързо прекрачватъ на напрѣдъ за да стигнатъ о врѣме на помощъ на своитѣ братия. Наконецъ по срѣдъ нощъ въ голѣма тъмнина, стигнахме до гр. Котелъ. Котленцитѣ събудени отъ нощния екотъ и отъ горѣщото желание да видятъ своитѣ войници отвѣдъ Балкана, ставатъ, кой съ вощеници, кой съ фенери, съ цвѣтя, вѣнци и букети на ржцѣ да ни посрѣщатъ съ добръ дошле. Ахъ Боже! да ли заслужава ний на такъва почегъ, на такъво посрѣщание, когато славнитѣ ни юнаци,

които забиха първий път знамето на свободата нѣмали що да едаты, нѣмали гдѣ да ослоняты главитѣ си и даже ранени, нѣмало кой да ги преглѣжда. И ако ги видялъ нѣкой, то отбѣгвалъ отъ срѣщата му, защото са боялъ отъ името му „Комита“! Честитѣ са считамъ, гдѣто са удостоихъ да отпочина, въ тая земя, гдѣто едно врѣмя, нашитѣ първи юнаци, неможяли даже ни око да затворяты.

Амболъ 22 Септемврий.

На другий день рано, подиръ една закуска, полка пакъ тръгна на напрѣдъ, испроваждаемъ отъ множество народъ, съ радость и въсхищение, и укиченъ съ балкански вѣнци и цвѣта. Радостнитѣ пѣсни на младитѣ войници ечаха по всичкитѣ крайща на котленскитѣ лозя. Щомъ прѣминахме тѣзи лозя, предъ насъ застана безкрайната равнина, на която лѣжаха многосела. Хората отъ тѣзи села драговолно са дотичваха и ни принасяха услугитѣ си, като ни поглѣждаха ухилено и умилено, сѣкашъ, че въ душата си ни казваха: „юнаци на васъ възлагами надѣждата си за да ни спасите и защитите извършеното ни съединение.“ Слѣдъ като прѣминахме голѣмо пространство широко равнище, достигнахме до една гора. Като вървехме изъ нея са стѣгнѣждаха многочисленни шанцове, при поглѣда на които тутакси ми румнаха на ума, осво-

бодителната война на нашитѣ братия русси, отъ които може би на това мѣсто мнозина си оставила костити тукъ да почиваты. О Боже! казвахъ си азъ, по добрѣ, дай да умра тѣй славно за отечеството си подъ ударитѣ на неприятеля, нежели въ огнището си охално да предамъ душата си! Колко съмъ щастливъ, че са сдобихъ да стоя на това мѣсто, гдѣто свободно мога да си припомня благодѣянията на русския народъ, да дамъ честь и въздаяние на праха на падналитѣ братия за освобождението на отечеството ни! Войници, тѣй трѣбва и ние да умрѣме, на таково мѣсто трѣбва да са упокояватъ коститѣ ни, ако това го желае отечеството ни. Тѣй като си замисловахъ, не можахъ да усѣта, като какъ изминахме тѣзи мѣста и достигнахми до рѣката Камчия. Понеже нѣмаше мостъ на тази рѣка, то ний бѣхме принудени да я прегазимъ. Надъ вечеръ стигнахми до селото Мокрепъ, гдѣто остана полка да прекара ноцъта. Ахъ! приятенъ бѣше ноцния небосклонъ, цѣль укиченъ съ многобройни разни звѣзди! Никога въ живота си не съмъ срѣщалъ подобна ноцъ. Лѣгнахъ да спя, обаче нетърпението по скоро да видя лицето на неприятеля, по скоро да му испратя поздравителния куршумъ на берданката ми, развличаха съня ми. Наконецъ утруденъ отъ пжтъ и мисли заспахъ. На другий день рано, т. е. на 21 Септемврий, полка тръгна на напрѣдъ отъ селото Мокрепъ, като прѣминаваше едно широко равно поле безъ край, сѣкашъ, че нѣма свър-

швание. Нищо не ни прѣчеше да вървимъ на прѣдъ, нито горѣщата жегга, нито жаждата, понеже нийдѣ нѣмаше по това мѣсто нѣкаква чюшма, изворче или аязма; това предъ насъ нищо не значеше при мисълта по скоро да пристигнемъ на цѣльта, която бѣше опредѣлена. Наконецъ надвечеръ достигдохми на селото Капаклии, гдѣто полка остана да прекара ноцта. Презъ полунощъ, страшната бора, силната грѣмотевица, ни събуди отъ сладкия сънъ, подиръ които не захснях да послѣдва изобилния дѣждъ. Рано на сутренъта, полка пакъ трѣгна на напредъ; радостнитѣ пѣсни на младитѣ войници ечаха по всичкитѣ страни на селото, улицитѣ на което бѣха непроходими отъ многото калъ, образуванъ отъ нощния изобиленъ дѣждъ. Селенитѣ, неможеха да са очудватъ на церемониалния маршъ на полка, по който минаваше по срѣдъ селото, сѣкашъ, че до сега не са имали случай да видатъ подобенъ маршъ, извършванъ тѣй великолѣпно отъ Български войници; всичкитѣ единъ другъ са натискаха на улицитѣ и на плѣтищата, и ухилено ни испроваждаха съ „на добъръ часъ, Богъ да ви е на помощъ.“ А пакъ малкитѣ дѣтца ни съпровождаха почти до половина часъ разстояние вънъ отъ селото. Наконецъ научихъ са, че послѣдната ни станция е вече градъ Ямболъ, гдѣто ще трѣбва да се съединимъ съ тамошнитѣ мѣстни войници.

Тукъ вече прекъсвамъ да описвамъ подробноститѣ на пътуването, тѣй като азъ

бѣхъ предаденъ на нетърпението по скоро да вида града Ямболъ. Щомъ приближихме $\frac{1}{2}$ часъ до града и захвана да свири военната музика и войницитѣ захващаха радостни и весели пѣсни да пѣятъ. Отъ всичкитѣ страни отъ града хвана да са стича много народъ и съ голѣмо либопитство на поглѣждаха. Тѣй като ямболскитѣ войници стояха още на лагеръ въ това врѣме, то ний минахме по край града и отидохми при лагера на Ямболскитѣ войници. Ахъ каква радостъ почувствувахъ, когато са намѣрихъ между моитѣ братия отъвѣдъ Балвански войници! Всички бѣха весели и засмѣни на лице; сѣкашъ, че съ нашето пристигване още повече са ободриха. Едни други са рѣкувахми и едни други са запитвахме, като, какво ще да правимъ и кога ще да трѣгнемъ срѣщу неприятеля. Много бѣхъ любопитенъ да са науча за положението на Турция, дали тя са въоружава, дали мисли да воюва или не, нѣ разбира са това ми любопитство неможеше да са удовлетвори между срѣдата на войницитѣ. Около часа 5 стана распорѣждане, щото нашия полкъ да квартирова въ града и тѣй трѣгна полка къмъ града, на чело на когото вѣселитѣ музиканти свиреха народния маршъ, а пъкъ още по веселитѣ войници, запѣха свойтѣ любими пѣсни, съ което тържество влѣзохме въ града, гдѣто полка са установи въ квартири, за да си отпочине отъ дългия пътъ. На мене ми са случи т. е. съ цѣлата 2-ра дружина да квартировамъ въ махалата Каргонъ.

Ямболъ

23. Септемврий. Днесъ отиди хъ.

24. Септемврий. И днесъ отиди хъ. По случай на отиди хъ, имахъ случай да хода днесъ надвечеръ около махалата Каргонъ; цѣлата махала е почти блатиста и водна, тѣй щото на което мѣсто копнешъ и тамъ извира вода. Понеже врѣмето е за гроздоберъ, то виждамъ при всѣка къща, по една кола, която отдолу е постлана съ черга и отгорѣ нея събраното грозде; този видъ на гроздоносение, сега първий пѣтъ виждамъ, защото по нашитѣ мѣста гроздето са прибира въ аполини; тука пѣкъ напротивъ.

Ямболъ 25 Септемврий

Днесъ на изведоха при лагера, гдѣто на построиха. Яви са предъ насъ г. Подполковникъ Филонъ, Началникъ на отряда, направи смотръ и са обърна къмъ войницитѣ съ слѣдующитѣ думи: „Войници! Ний днесъ ще са молимъ на Бога за да ни помогни. Отъ петстотинъ години насамъ, ний стояхме въ робство въ рѣцетѣ на тиранина; мнозина отъ нашитѣ братия страдали, мнозина отъ юнацитѣ загинали, само защото сж търсили свободата си. Благодарение на славната Руссия, която дойде на помощъ и ни освободи. Нѣ

днесъ тази наша сестра, която бѣше вързана до днесъ за едната рѣка, съ помощта на тукашнитѣ ни братия е скъсала веригитѣ и ний сме дошле на помощъ да я защитимъ, за да я приберемъ при себе си, и тя да са радва съ сжщата свобода съ която са радвами и ний, и за това ний сме длѣжни да пролѣемъ до капка кръвта си, само и само да я държимъ крѣпко и да не са посрамимъ. Бждете храбри и неустрашими. Вървете напрѣдъ срѣщу наприятеля, викайте ура и нападайте на щикъ. Ако тѣй неустрашито дѣйствувате, то бждете увѣрени, че ще са увѣнчаемъ съ успѣхъ и ще прославимъ Българското орѣжие. Богъ да ни е на помощъ.“ Грѣмогласни ура екнаха по цѣлия въздухъ. На 26-й Септемврий имахме учение.

Ямболъ 27 Септемврий

Днесъ пристигна Негово Височество и направи смотръ на войницитѣ. Тукъ на смотре присѣтствуваха седмий Преславский полкъ, осмий Приморский полкъ и петий Дунавский полкъ и три батерии. Смотра стана около лагера на Тракийскитѣ войници. При смотре присѣтсвуваше голѣмо множество народъ, който бѣше са стекаль отъ града. Като дойде Негово Височество, захванахме церемониалний маршъ, и толкова войници имаше, щото ние, чакъ подиръ два часа вървение дойдохме на

като свѣщъ тѣй нарѣчено *борина*. На 13 Октомврий рано, приготвявахме са да тръгнемъ на напрѣдъ; отъ всичкитѣ страни на селото Вѣтренъ са стичаха жени и моми, които са напрѣдваряха, кой по скоро да ни укичи съ вѣнци и цвѣтя, и по срѣдъ весели пѣсни излѣзохме изъ селото. Пѣтя, никакъ не бѣше възможно да са вижда защото, всичкото пространство около насъ бѣше покрито съ гъста мъгла. И тѣй като ударихме презъ единъ голѣмъ балканъ, който бѣше много високъ, тѣй щото, повече отъ единъ часъ врѣме бѣше нужно за възскачванието ни по този балканъ. Щомъ достигнахме до върхаму, трѣбваше изново да слизали долу. Подиръ което пакъ са прѣдстави прѣдъ насъ още единъ по високъ балканъ и даже каменистъ, на когото хванахме да са възскачвами. Тукъ си припомнихъ старитѣ Български легенди, гдѣто мисля да съмъ срѣщналъ, нейдѣ да е казано, че на тази гора са намиратъ стѣпкитѣ на Крали-Марко, както и на коня му, гдѣто е ходилъ едно врѣме. И тѣй, подиръ дълъгъ единъ походъ стигнахме до едни ханове, гдѣто са спрѣхме за да си отпочинемъ. Въ това врѣме валеше единъ много дребенъ дъждець. Подиръ малка една отпочивка тръгнахме нанаяпрѣдъ прѣвъ единъ гористъ балканъ, слѣзохме въ едно широко поле и минахме по край една станция, гдѣто имаше ханове. Прѣвъ това мѣсто минува новия желѣзенъ пѣтъ за София. Слѣдъ дълго непрѣкъснато вървение стигнахме въ градеца Ихтиманъ,

гдѣто са спрѣхме за да отпочинемъ и да си удовлетворимъ тѣлеснитѣ нужди.

Подиръ това, изново тръгнахме на напрѣдъ по едно широко и равно поле и до вечерята пристигнахме до селото Вакарель, гдѣто прекарахме ноцъта. На сутренъта рано на 14-й Октомврий тръгнахме и бѣше много тъмно; слѣдъ като прѣминахме безбройното множество високи каменисти рѣтлини, стигнахме новитѣ ханове на Софийското поле. Около тѣзи ханове направихме много малка отпочивка, подиръ което тръгнахме на напрѣдъ презъ Софийското поле. На дѣсната ни страна са въздига гордо Балкана Стара-Планина, на която са намиратъ мѣнастиритѣ на Св. Петъръ, на Св. Георги и др., а на лѣвата — Витоша, планина съ богати мѣнастири на св. Спасъ, св. Архангелъ и други.

Надвечеръ, като минахме рѣката Искъръ, приближихме почти до половинъ часъ до столицата София. Въ това врѣме дойде при насъ Негово Височество, ни посрѣщна, ни поздрави и ни благодари, за гдѣто сме вървели толкова бърже, щото ний трѣбваше да пристигнемъ въ разстояние на 5 дни, а пакъ напротивъ ний успѣхме да пристигнемъ въ три дни. Подиръ това, още повече въодушевени, ний хванахме да прѣкрачвами още по бържи къмъ столицата София съ пѣсни са приближаваме до града, отъ който бѣше са стекалъ многоброенъ народъ и всѣкой весело запитваше, кой е този полкъ? отъ гдѣ и кога е тръгналъ? Ний охотно отговаряме на за-

питванията. Наконецъ посрѣдъ голѣмо тържество, съ многоброенъ народъ, ний влизамъ въ града съ пѣсни, и са опѣтихми направо отъ казармата на пѣхотата, гдѣто останахми да си отпочинемъ отъ безмѣрния дълъкъ пътъ.

София 30-й Октомврий

Тѣй като отъ 14-й Октомврий, въ който день сми пристигнали въ София до днесъ, не е станало нищо, на което да дамъ важность и да го вмѣста въ дневника си, то са ограничавамъ да забѣлежа, че всѣкой день излизахми на полето на учение срѣщу Витоша, и че г. Майоръ Гуждевъ ни направи смотрѣ. Днесъ докараха отъ Радомиръ шестима роби сѣрбски солдати. Щомъ ги съзрѣхъ, закипи въ мене кръвта и желанието по-скоро да накажа еднокръвния си братъ, който става да въсприпятствува на народното ни обединение, още повече са распали въ мене. При поглѣда на тѣзи солдати задавахъ си въпроситѣ: Неужели Сѣрбия, гдѣто е пролѣна кръвта, на много хиляди Български синове, които са отишли да са жертвуватъ на бойното поле подъ нейното знаме, подъ прѣдводителството на Руския поборникъ ген. Черняевъ, само и само за да помогнатъ на Сѣрбия да са освободи отъ ногтитѣ на турск. зейбеци и башибозуци, за да добие наконецъ независимостта си? неужели питамъ Сѣрбия, е толкова неблагодарна, тѣй щото вмѣсто да повърнѣ помощта днесъ на своитѣ братия Бъл-

гари, която имъ дължи, отваря братоубийственна война, тегли сабитѣ и тесацитѣ за да ги забива въ гърдитѣ на едно кръвнитѣ си братия. Нѣ не, ти не си крива! кривъ е твоя натрапенъ водителъ — Миланъ съ съвѣтника си Гарапанинъ; тѣ ти дадоха оржжие, тѣ та пращатъ да нахлуващъ въ Българската земя, да правишъ спжнка на Българското Съединение и наконецъ тѣ та направиха орждие на европейската дипломация, за да спрѣ Българското движение. Напраздно Българскитѣ герои са възлагали надѣжда на тебе, напраздно ся жертвували живота си за тебе, защото днесъ е осуетена отъ тебе надѣждата имъ. Доще врѣме, о Милане, да отговаряшъ предъ народния гнѣвъ!

София 2-й Ноемврий

Съ голѣмо нетърпение очаквахъ минутата, когато да чуя тревогата, да чуя поканата на отечеството ми за да го защита, съ берданката, съ която ма е въоружило, отъ разбойническото нахълтване на неприятеля въ него. Днесъ вечеръ усѣщавамъ въ себе си извънрѣдно чувство отъ радостъ, прѣдвиждамъ, че ще почна да испращамъ пронизателния куршумъ на берданката ми въ срѣдъ сѣрбския строй. Вътрѣшно предчувствие, съкашъ че ми казваше: „Юначе, потърпи още още малко и желанието ти ще са удовлетвори“. Дѣгнахъ да спа, нѣ сънь не ма хваща.

Живи картини на сръбскитѣ строеве, на сръбскитѣ нападения, на люта борба между насъ и сръбитѣ са прѣдставляваха предъ въображението ми. Голѣмото любопитство, часъ по скоро да вида лицето на братоубиеца развличаха съня ми. Ахъ Боже! ще ли има още да стоимъ въ тая безкрайна неизвѣстность! Прѣдаденъ на тѣзи вълнувания бѣхъ вече полузаспалъ, когато цѣлия въздухъ ека отъ любимата ми тревога на барабанитѣ. Тутакси скокнахъ отъ леглото си, грабнахъ на ржка любимата си берданка, ставатъ бързо отъ сънь всичкитѣ войници и са строихме предъ казармата, като съ голѣмо любопитство и съ голѣмо нетърпение очаквахме заповѣдта на висшето началство. Не са мина и много врѣме, ето че застава предъ насъ полковой командиръ г. Блъсковъ, който ни поздравя въ слѣдующитѣ думи: „Братия! Днесъ ний заминуваме за сръбската граница, като същеврѣменно трѣбва да знаете, че ще влѣземъ въ бойната линия, въ огъня. Бъдете дързостни и неустрашимо нападнете неприятеля, който тѣй разбийнически нахълталъ отечеството ни. Трудете са да прославите Българското оръжие и да покажете предъ цѣлий свѣтъ, че отъ 500 годишното робство никакъ не е умрялъ военниятъ духъ у насъ и че сме способни да защищаваме правдинитѣ си, както и независимостта си. Богъ да ни е на помощъ.“ Подиръ това, той са отдалечи и ний са предадохме на развличителни разговори. Наближаваше вече часа, въ който

бѣше определѣно да трѣгнемъ за село Сливница. Всичкитѣ Софийци, малко и голѣмо, старо и младо, отъ всичкитѣ крайща на столицата са струпаха около насъ, като на укичиха, кой съ венци, кой съ балкански цвѣтя, кой съ балкански вѣчнозелени ветви, като на испращаха съ насърчителни думи: „юнаци, надѣждата на България, вървете неустрашимо срѣщу неприятеля и небойте са! Богъ да ви е на помощъ! На добъръ часъ!“ На копецъ на единадесатий часъ трѣгнахме, испровождани отъ множество народъ, който не преставаше отъ да ни ободрява. Тѣй като азъ бѣхъ обхванатъ отъ голѣмото нетърпение по скоро да бѣда на бойното поле, то за това оставихъ въ небрежение дневника си не съмъ забѣлежилъ нищо отъ София до Сливница, защото мене ма интересуваше по главното, по значителното обстоятелство — бойното поле. Това желание са распали въ мене, още отъ гр. Руссе и безпрестанно още повече пламва въ мене, което нѣма да изгасне, до гдѣто не са удовлетвори.

Сливница 3-й Ноемврий.

Наистинна много вѣселъ е поглѣда на селото Сливница, което бѣше прѣпълнено съ много войски. Тука има, и пѣхоти, и кавалеристи и артилеристи съ много топове. Всички единъ друпи си запитвахми да ли е далечъ лагера на неприятеля, да ли ще трѣг-

немъ скоро за да му видимъ лицето. Вселостъта и засмѣнността царуваше между насъ, сѣкашъ, че отивама на прости маневри. Наконецъ търпението ни са удовлетвори, даде са заповѣда да тръгнемъ на напрѣдъ и безъ никакво колебание, рѣшително всички тръгнахми. Подиръ изминуванието на едно разстояние отъ два часа, стигнахми до единъ балканъ, на когото са възскачихме и минахме прѣзъ една малка гора, подиръ което стигнахми до нашитѣ шанцовѣ, гдѣто и са установихми.

Тука азъ оглѣдвахъ своята бердайка, карамизилявахъ върху нейната точна скорострѣлностъ, прѣкарвахъ си презъ ума дали ще имамъ случай да увѣнчѣя берданката си съ лаврови вѣнци и съ славата, съ която са гордѣяли нашитѣ прадѣди прѣди 500 и повече години. Гдѣ си сега царю Борисе, Асене и Круме, да видите вашитѣ синове, едвамъ освободени отъ петъ вѣковното робство, съ гордостъ държатъ оржжисто на бойното полѣ, за да гъздвигнатъ опази слава и честь на България, които оставихте вие! Нъ! изведнажъпо всичкитѣ страни са зачува бойовния гърмежъ на пушки и топове. Тутакси бѣхъ удовлетворентъ въ любопитството си, като кой отъ нашитѣ полкове са е очеститилъ даучавствува въ дѣйствителната война, на която само гърмежитѣ са чуватъ. Разнася са между насъ, че 4-й Плевненски Полкъ са е ударилъ съ неприятеля. Тутакси са отлжчиха изъ между насъ 6-ма души въ два патраула, които са

испроводиха да узнаятъ, като гдѣ именно ставалъ боя и за слѣдствията му.

Слѣдъ изминуванието но нѣколко врѣме, патрулитѣ са завърнаха и съобщиха, че малко били нашитѣ войски въ боя и че нѣмала топове, а пакъ отъ друга страна сѣрбската войска била много и имала много топове. Битката ставала около село Врапча и Драгоманъ. Надъ вечеръ виждамъ, че войницитѣ отъ 4-й Плевненски Полкъ са прѣснаха като пилета и идатъ назадъ къмъто Сливница.

Любопитентъ да узная причината за тѣхното отстъпване, пристѣпихъ до единъ войникъ отъ този полкъ и го питамъ: войниче: коя е причината, гдѣто отстъпвате назадъ? Питашъ ма братко за причината ли, каза ми той, Сѣрбитѣ са много повече отъ насъ, и иматъ много топове. Цѣлъ денъ, днесъ са бийми и ве падами. Пространството, което занимавама по причина на малобройността ни е много малко, а пакъ напротивъ — онова на сѣрбитѣ много голѣмо и при това цѣло пещърнѣло отъ тѣхъ; цѣлото поле и балканинитѣ са пълни съ сѣрби и топове. Наконецъ тѣ ни заобиколиха и цѣха да ни изловатъ, и понеже нѣмахми никаква друга помощъ, то за това са принудихми да отстъпимъ назадъ.“

Сливница 4-й Ноемврий.

Днесъ изново 4-й Плевненски полкъ встѣпи въ бой съ неприятеля. Безпрѣстаннитѣ то-

повни гърмежи и тѣзи на пушките още повече распалватъ горѣщото ми желание, поскоро да зема участие въ боя. Подиръ нѣколко врѣме са научавамъ, че 4-ий Плѣвненский полкъ не можа да устои на натиска на сѣрбската войска, вслѣдствие на което испрати са по-помощъ отъ насъ именно осмата рота отъ втората ни дружина. Боя ставаше подъ политѣ на единъ балканъ.

Първата наша дружина взе позиция на върха на единъ балканъ. Днешния день е най-значителния день въ цѣлий ми животъ. Днесъ имамъ случая да опитвамъ моята берданка; непрѣстанно отправяхъ пулитѣ на берданката ми въ неприятелската страна. Драго ми бѣше, като забѣлежвахъ много души отъ неприятеля ударени отъ нашитѣ пули, като листо падаха на земята. Стрѣлбата трая до гдѣто да мръкне и до гдѣто наконѣцъ нощния мракъ покри цѣлата земна повърхность.

Голѣма тишина царува отъ страна на двата лагера, само отъ врѣме на врѣме, екѣтъ нарушава тази тишина, като разнася жалнитѣ схкания на нашитѣ войници ранени и оставени безъ помощъ на самото мѣсто гдѣто са паднали. Назначи са 8-та рота, която постѣпи въ стражева цѣпъ. На полунощъ 6-та рота замѣни и тя остана въ стражева цѣпъ до съзване.

Презъ нощта стана доста голѣмъ студъ, който са придружи съ малко валение снѣгъ, и ние безъ да даваме внимание на тозу студъ и снѣгъ бѣхме прѣдадени въ политѣ на дъл-

бокия сънь, понеже знаеме, че на утрѣшний день ни предстои доста важенъ бой съ неприятеля.

Сливница 5-й Ноемврий

Днесъ рано щомъ станахме, за голѣмо наше смаивание виждами неприятелитѣ—сѣрби въ политѣ на балкана, когото държимъ въ позиция. Сѣрбитѣ прибѣрзаха да стрѣлятъ върху насъ. На това дружинний командиръ г. Капитанъ Кръстевъ отъ 5-й полкъ, слѣдъ като ни одързости и ни въодушеви да ударимъ на щикъ, безъ да са устращавами, заповѣда да са приготвятъ войскитѣ и топовитѣ ни. Захвана война.

Искуснитѣ топчии, хвърлиха единъ топъ и гранатата падна близо до сѣрбския шансъ. Хвърли са вторий топъ, гранатата на когото падна въ сѣрдата на шанса. Хвърли са третий, който падна пакъ на сѣщото мѣсто. Хвърли са четвъртий и сѣрбитѣ като яребици искочиха и тѣртиха да бѣгатъ. На това захващами да гърмимъ съ залпъ подирѣ имъ, спусками са на ура. Цѣлия въздухъ ечна отъ грѣмогласнитѣ ура, а пѣкъ екѣтъ грозно ги разнасяше въ сѣрбския станъ. Ударвами на щикъ и испоплашениитѣ сѣрби тѣртватъ да бѣгатъ. Гонимъ ги на едно растоianie около три часа, отъ тѣхъ уловихми 4 здрави и 2 ранени войници. Отъ нашитѣ са раниха само двамина. Сѣрбскитѣ роби са испратиха въ Слив-

ница. Подиръ това са върнахми въ нашата позиция.

На 6-й не стана денемъ никаква битка.

Нощно време са зачуватъ силнитъ гърмежи отъ неприятелската страна насочени срѣщу насъ. На този гърмежъ и ний са отзовахми. Голѣмъ бѣше нощния мракъ и не можехме нищо да виждами, освенъ минутна свѣтлина отъ огъня, който са произвождаше отъ пушкитѣ. Пустна са единъ ескадронъ отъ кавалерията и щомъ той съзрѣ неприятелската страна, върна са и ний настѣпихми съ щикове и продължителни ура. Тутакси неприятеля отстъпи. И тъй ний са върнахми въ нашия шанецъ, който ни служеше за къща и казарма.

Сливница 7-й Ноемврий.

Днесъ рано пристигна Ннгово Височество, който ни поздрави съ слѣдующитѣ думи: „Братия! Днесъ имами голѣма смѣтка съ Кралъ Миланъ. Дръжете са храбро, вървете неустрашимо срѣщу неприятелскитѣ пълчища. Мислете, че днешния день ще рѣши участиа на утрѣшния день, въ който е празника на св. Архангелъ Михаилъ, и когото Кралъ Миланъ иска да отпразднува въ София. Покажете са, че сте достойни синове на България и че знаете да защититѣ честиа на Българското орџжие. Вървете напредъ храбро и не устрашимо и Богъ ще ни е на помощъ!“

На шесть часа сръбскитѣ войски захванаха да са движатъ, да напръдватъ и да настѣпватъ, същевременно придружаватъ бързото си настѣпвание съ безпрестаненъ гърмѣжъ. А пакъ ний стоимъ въ лашитѣ шанцове, които бѣха ископани въ земята. Днесъ цѣлия полкъ влѣзе въ дѣйствиe. Първата Дружина въ Драгоманъ, втората въ Сливница, третата и четвъртата въ Трънь, а петата Дружина въ Видинъ.

Слѣдъ дълго стояние въ шансоветѣ, забѣлежихми, че сърбитѣ искатъ да ни атакиратъ и да ни нападнатъ съ щикъ. Тозъ часъ дава ни са заповѣдъ излизати отъ шансоветѣ и са спущати, къмъ едно поле, като тръгвами неустрашимо напръдъ. Сръбскитѣ гранати и куршуми валягъ като дъждъ и градъ върху насъ, а пакъ ний, безъ да даваме внимание на това, спущати са още по бързо и щомъ приближихми, захванахми да гърмимъ и безпрестанно и грамогласно да виками: „ура! ура! ура! Напръдъ Българи! колете съ щикъ! бийте съ прикладъ! ура юнаци!“

Сърбитѣ уплашени отъ това наше храбро движение, захванаха са отстъпватъ назадъ, дръпнаха са отъ Сливнишкото поле и са качиха на Драгоманский балканъ. Тамъ, тѣ мислѣха да ударятъ на ура или на щикъ на нашата първа дружина, която стоеше задъ една чука. Като тичаха на горѣ и като приближиха до 200 раскрачи, войницитѣ отъ първата дружина искачатъ на вѣнъ, захващатъ да

гърмятъ срѣщу сърбитѣ въ залпъ, тогчасъ сърбитѣ захванаха да бѣгатъ къмъ полето на долу, гдѣто бѣше нашата втора дружина.

Нашата осма рота държеше направлението къмъ джадето, петата — по край балкана, а шестата и седмата бѣха въ дружинний резервъ. Осмата рота насили върху сърбитѣ, които бърже остѣпваха назадъ и прѣмина една малка рѣка и излѣзе на едно много равно поле. Сърбскитѣ куршуми и гранати падаха като дъждъ върху насъ, а пакъ ний лѣжимъ на полѣто и отвърѣме на врѣме гърмимъ.

Наконецъ дружинния командиръ капитанъ Куръстевъ даде заповѣдъ: осма рота на прѣдъ, и тутакси настѣпваха върху сърбскитѣ шансове. Въ това врѣме са ранява въ главата поручикъ Стояновъ, когото подигнахми и испратихми въ София на болницата. Ротата остана подъ моя команда, понеже фелдфебела Георги Константиновъ, не бѣше известно, гдѣ бѣше. Азъ имахъ за помощници младшии унтеръ офицеръ Иванъ Мишевъ и ефрейтора Петръ Павловъ. Ний все настѣпвахми и напрѣдвахми, като не преставахми ка виками ура!... въ Пиротъ Българи!....

Сърбитѣ страшно са испоплашиха, тѣй щото безрѣдно хванаха да бѣгатъ. Като напрѣдвахми, стигнахми до една рѣка; тука намѣрихми единъ раненъ сърбинъ въ крака, който молеше да му кажемъ гдѣ има докторъ за да му свържи раната. При това ний уловихми още десетъ души сърби, всички живи.

Щомъ приближихми, до 600 раскрачи срѣ-

щу неприятеля зачухми неговата музика, която засвири и забѣлжихми, че въ неговата страна голѣмо движение са прояви; това движение е било съ цѣлъ да са събератъ сърбскитѣ войски на купове, подиръ което, захванаха непрѣкъснато да гърмятъ срѣщу насъ. Разбира са, ний имахми заповѣдъ да стоимъ мирни и да не гърмимъ.

Наконецъ даде ни са заповѣдъ да нападнемъ съ щикъ и ура. Захванахми тогчасъ да виками, ура! ура! и въ сѣщо врѣме бързо настѣпихми срѣщу сърбитѣ, които пакъ отстѣпваха назадъ, като непреставахми да гърмятъ срѣщу насъ. Бѣше вече мръкнало, и още сърбитѣ продължаваха да гърмятъ, до гдѣто найсѣтне хубаво прѣтмня и огъня и гърмежа са прѣкъсна.

А пакъ ний са върнахми назадъ до рѣката, гдѣто са събраха всичкитѣ распилени войници. Тука имаше една рота тракийска войска. Въ това врѣме дойде фелдфебела Константиновский, койго събра момчетата отъ кой да е полкъ или дружина или рота и постави ги въ цѣпъ до рѣката. Тѣй сѣщо и Тракийската рота и тя постѣпи въ стражева цѣпъ по цѣлата линия, гдѣто са бихме денѣ. Тая линия са варди до два часа подиръ полунощъ, гдѣто дойде приказание, да са дръпне стражевата цѣпъ въ шансоветѣ.

Нощта бѣше много студена и тиха, само острия екотъ разнасяше на всѣкадъ тѣжкитѣ охкания на раненитѣ войници.

Гливница 8-й Ноемврий

Рано като станахме, научихми са, че сърската войска напустна шанцуетъ си и укрѣпи въ Царибродъ. Днешний день са посвѣти за да са отпочинемъ и приготвимъ за новий воененъ походъ, да са търси неприятеля. Надъ вечеръ напустнахми нашия позиции и трѣгнахми задъ единъ балканъ, гдѣ то достигнахми въ една гора и тукъ са спрѣхмѣ да прѣнощуваме. Презъ ноцъта вала доста много дѣждецъ, който обаче не ни обезспокои никакъ.

Село Туденъ 11-й Ноемврий

Прѣзъ ноцъта цѣлий Дунавский полкъ са събра. Рано сутрентъта цѣлия Дунавский полкъ трѣгна да узнай гдѣ са намира неприятеля. На пѣтя дружинитѣ са раздѣлиха: едни заминаха къмъ направлението на край село Мало-Малово, а други по край село Драгоманъ за Царибродъ. Втората дружина вървеше по край село Мало-Малово и са опжти презъ единъ голѣмъ балканъ.

Около насъ всичко са виждаше зелено, даже и шинелитѣ, ботушитѣ и лицата, всичко бѣше зелено. Единъ други са запитвахми, за причината на тази зеленина и разбира са предполагамъ, щото това са произвежда отъ прѣстѣта, нѣ и тя бѣше червена. Както

и да, е тука съществува нѣкакво физическо явление, нѣ азъ неможахъ да си го истѣлкувамъ. Балкана бѣше много стрѣменъ и каменистъ, тѣй щото, двата топа които ни придружаваха заедно съ четири яхчика гранати, едвамъ съ много голѣма мѣжа и съ помощъта на много войници можаха да ги въскачатъ по балкана. По пѣтя ни схвана една много тѣмна мъгла, подиръ което захвана да вали дѣждъ и стана много кално. Конетѣ, които бѣха впрѣгнати на яхчицитѣ съвършено спрѣха. Достигна ни единъ ескадронъ кавалерия, която вървеше подиръ насъ. Мнозина отъ кавалериститѣ запитваха, защо сме спрѣли. Ний имъ отговаряхми: — „Какво да правимъ, когато конетѣ са отъ реквизиция, съвършено ослабнали и немогатъ теглятъ яхчицитѣ, освенъ това, имъ прѣчи многото калъ“.

Една полурота отъ осмата рота са отрѣди за ариеръ гардъ. Войницитѣ отъ тази полурота, кой съ рѣцъ, кой съ вѣжя, едвамъ можаха да истеглятъ яхчицитѣ изъ балкана и то съ много голѣма мѣжа, при всичко, че валеше изобиленъ дѣждъ и много са бѣше раскалило.

Надвечеръ подиръ дълго пѣтувание захвапахме да са навалявами все надолу, а пакъ войницитѣ които придружаваха яхчицитѣ, много острожно ги поддържаха съ рѣцетѣ си за да не са прекатурятъ, тѣй като колелата на яхчицитѣ допираха отъ камъкъ на камъкъ. По този начинъ и съ голѣмъ трудъ и мѣжа достигнахми до село Врѣбница, гдѣто са рас-

положихми на поляната. Цѣла ноцъ дъжда не прѣставаше да ни мокри.

Рано на сутрѣнъта на 10-й Ноемврий, дигнахми са отъ това село и минахми прѣзъ едно бранище, като достигнахми до село Букуровци. Като минувахми презъ това село, вальше много силенъ дъждъ като изъ ведро. Безъ да обръщамъ внимание на този дъждъ, прѣминахми с. Букуровци и пристигнахми до едни голѣми ханове. Тука, ний са спрѣхме за да окрѣпимъ омаленитѣ ни сили, като сжщеврѣменно началството ни са распорѣди за да са разгледъ мѣстността.

По заповѣдта на началството ни са грѣмнаха два топа, и изведнажъ дочувами задъ единъ Балканъ да са гърмятъ пушки и топове. Въ това врѣме нашитѣ три дружини са нападнали неприятелитѣ. Нашия командиръ г. Кръстевъ, безъ да губи врѣме, заповѣдва войницитѣ да трѣгватъ, които минутно изпълниха заповѣдта му.

Като приближихми този балканъ отъ гдѣто са зачуваха страшнитѣ бойовни гърмежи, началството ни испрати шестата рота напредъ въ цѣпъ, осмата — отиде въ резерва, а другитѣ двѣ роты останаха на закритие. Шестата рота, като са въскачи на балкана, съгледва страшното бойовно зрѣлище. Съ голѣмо внимание наблюдава всичкитѣ движения на боя. Нъ този бой не са продължава много врѣме, защото сѣрбитѣ, щомъ усѣтиха ослабванието си, щомъ видѣха, че не ще могатъ да устоятъ сѣрѣщу мѣжеството и юначеството на Бъл-

гарскитѣ войници, отстъпиха бързо назадъ и са укрѣпиха въ Царибродъ.

Подиръ малко врѣме, заповѣда ни са пакъ да са върнемъ назадъ, и въ непродължително врѣме са връщамъ пакъ въ голѣмитѣ ханове, гдѣто слѣдъ малка отпочивка трѣгнахми по едно дере изъ нивитѣ. По пжтя началството ни заповѣда да са грѣмнатъ нѣколко топа. По едно врѣме сѣрѣгнахми едни сѣрбинъ, който носеше на гърба си една овца, разбира са, той са задържа у насъ въ пленъ. Надъ вечеръ по распорѣжданието на началството ни пакъ са върнахми къмто голѣмитѣ ханове, отъ гдѣто са отбихми и опжтихми за селото Туденъ. Петата рота са постави въ аванпостна цѣпъ да варди прѣзъ ноцъта, а пакъ другитѣ отидоха въ селото Туденъ, гдѣто са расположиха въ квартири. Прѣзъ ноцъта изсбиленъ дъждъ раскали всичко пространство.

Село Радейново 12-й Ноемврий.

Рано сутрѣнъта на 11-й Ноемврий трѣгнахми отъ селото Туденъ. Вървѣхме по направлението на едно дере. Въ тази мѣстность хванахми двама плѣнници сѣрби и като прѣгазихме една голѣма рѣкичка, която извира отъ стара-Планина. Почти три пжти прѣгавихми тази рѣка, понеже тя много криволичи и вървехме покрай нея. Отъ двѣтѣ ни страни гордо са възвишаваха много високи скали,

върховетѣ на които не бѣше възможно да са виждатъ — до такава височина бѣха тѣ. Огромни голи камѣнни скали покриваха тѣзи височини и никакво растение не са виждаше по тѣхъ, само на политѣ имъ растеха твърдѣ гѣсти и непроходими хръсталаци. Тукъ екътъ готовъ и за най-малкъ гласецъ, когато не закѣсняваше да го приповтаря.

Подиръ дълго вървение между тѣзи камѣнни височини, накрая са отбихми на единъ балканъ, гдѣто имаше едно село; името на това село неможахъ да узная, тъй като, нѣмахъ случай, да са отбия, нито пакъ да срѣцна нѣкой селянинъ за да го попитамъ за името на селото. Обаче топоветѣ, неможаха да са въскачатъ по тази, стрѣмниста височина, която прѣминахми ний, разбира са че трѣбваше да са върнатъ назадъ и са опѣтиха по друго направление. Само двѣ роти отъ насъ са опѣтиха по описаното ми направление, а другитѣ двѣ роти отидоха прѣвъ другий балканъ.

Като по вървѣхме още малко презъ гората, пакъ захванахми да чуваме топовни гърмежи и отъ пушки. Навѣрно тѣзи гърмежи идатъ отъ Царибродъ. Подиръ дълго вървѣние стигнахми до една малка равнина горѣпомѣната батерия, която тамъ са установи; една полурота отъ насъ са остави за да пази батерията, а другитѣ роти отидоха по старата планина.

Нощта вече бързаше да на стѣпи и ний дадохми нѣколко гърмежи съ залпове. На ко-

нецъ при настѣпванието на нощната тъмнина, опѣтихми са къмъ селото Радейново, гдѣто са расположихми на поляната близо до това село. Въ нея нощъ много дѣждъ валя. Тукъ ний са остановихми за два дена за да можемъ да са отпочинемъ добръ и да окрѣпимъ омаленитѣ ни сили, които да бждатъ въ сила да прѣодолеятъ прѣдстоящия труденъ походъ и бой.

Пиротско поле 15-й Ноемврий.

Рано сутрешта на 14 Ноемврий, трѣгнахми по направлението на гр. Пиротъ. Отъ далече са виждаше мѣнастиря на свѣти Кирякъ, нѣ догдѣто да достигнемъ този манастиръ, ний много пѣти са спирахми и отпочивахми, защото мѣнастиря бѣше расположенъ на върха на Старата-Планина. Минахми една голѣма и висока гора и са въскачихми по върха на Старата Планина. Втората, петата и шестата рота заминаха на напредъ около половинъ часъ прѣди насъ по планината, а седмата и осмата отъ подиръ по скѣцето направление. Подиръ дълго пѣтувание на планинѣ стигнахми сѣрбската граница, гдѣто презъ пѣтя си до тукъ не срѣцнахми никакви сѣрбски войски. Трѣгнахми по сѣрбскитѣ балкани, виждахми са като мрави по тѣхъ, защото тѣ са голи и освенъ камѣнаци не вирѣе никакво дърво.

При всичко, че пѣтя бѣше много утег-

чителенъ, при всичко, че съ голѣмо мъжест-
во прѣкарвахми трудността на балканскитѣ
каменности неравни пѣтища, обаче имахми е-
динъ недостатъкъ, които още повече влияе-
ше въ насъ. Недостатъка състоеше въ нѣма-
нието на хлѣбъ, сухари и вода.

Ного денъ бѣше 14 й Ноемврий и колед-
ни заговезни, цѣль денъ почти вървехме презъ
Стара-Планина и нѣдвечеръ захванахми да
слизами на долу по една тѣсна пѣтека. Ту-
ка в че замръкнахми, гдѣто слѣдъ малка ед-
на отпочивка, тръгнахми пакъ на напредъ
презъ Пиротското поле, гдѣто са виждаше
пристигналата отъ насъ по напредъ много
голѣма частъ отъ нашата войска.

Съ голѣма бързостъ и рѣшителностъ
вървехме прѣзъ Пиротското поле, до гдѣто
стигнахми до Пиротскитѣ лозя. Нощта от-
колѣ вече царуваше по цѣлото пространст-
во; мрачната нощна тъмнина още повече са
увѣличаваше. Безъ да обръщамъ внимание на
всичко това, безъ да са плашимъ отъ при-
сѣтствието на неприятеля по тази неизвѣст-
на намъ страна, ний съ голѣма рѣшителностъ
тръгнахми презъ Пиротскитѣ лозя.

Всичкитѣ войници бѣха са прѣснали изъ
тѣзи лозя и азъ, щомъ изминахме лозята, спрѣхъ
са до една нива, гдѣто са опредѣли, като
мѣсто за събиранieto на войницитѣ. Тука,
като ми са удаде случай, азъ прибързвамъ
да оглѣдамъ страната, която обитаватъ наши-
тѣ братия Българи, които по злощастие, Бер-
линския Конгресъ отцѣпи отъ Българското

Княжество и ги предаде на Сърбия. Нъ тѣй
като бѣше тъмно, то това ми желание немо-
жа да са удовлетвори и азъ поне са задово-
лихъ отъ случая, да си напомня и размисля
за всичкитѣ обстоятелства по тази война.

Колко е козарна челоуѣческата надута
надмѣнностъ! Колко злоещо черната сѣдба
са подиграва съ него! Прѣди петъ
дена Кралъ Миланъ рѣшително, гордо и спо-
лучливо са тѣкмеше да пие на Архангеловъ-
денъ черно кафе въ София, а днесъ, той трѣ-
пери за участиѣта си, той неможе да стои на
срѣща Българската сила и слѣдователно не е
въ състояние съ отпадналата си духомъ вой-
ска да защити страната си отъ Българското
славно навлизание. Кралъ Миланъ подло е
нахълталъ въ нашата земя, а Князь Алек-
сандръ съ славата на Българското оръжие,
съ неговата побѣда, честно и справедливо на-
влизва въ Сърбия, за да накаже смѣлия му
господаръ

Нъ що е това? О! Боже! Земята страп-
но затрѣперя. Минутно минува презъ умѣтъ
ми мисльта да не е землѣтресение; нъ това
не е възможно защото подобно силно земле-
трѣсение, са случва само въ страни дето и-
ма вулкани да не са направени лагж-
ми съ баруть, и да са ги подпалили за да
ви убиятъ , Дигамъ очитѣ си къмъ
небото и що да видя, всичкитѣ балка-
ни и планини свѣтнаха отъ червена свѣтли-
на. Обращамъ очитѣ си къмъ страната гдѣ-
то са намира града Пиротъ, виждамъ, че отъ

него са издвигат страшенъ димъ, огънь и свѣтлина, които са разпръсва по цѣлия небосклонъ. До гдѣто внимателно оглѣждамъ тази страшна стихия — огъня, зачувамъ много страшенъ гърмежъ отъ топове

На това всичкитѣ войници са стрѣсватъ, ставатъ тозъ часъ на крака и схващатъ оръжията си. Всички желаяха да узнаятъ разгатката на това, всички желаяха да са научатъ, като какво именно гори, дали града Пиротъ или друго нѣщо. Наскоро са прѣсна изъ между насъ новината, че са запалило Сръбското джепхане въ гр. Пиротъ.

По дадеватъ ни заповѣдъ са дигаме отъ това мѣсто и тръгнахме пакъ презъ лозята, гдѣто вървѣхме около два часа и слѣзохми въ едно дере. По направлението на това дере ний вървахме около единъ часъ и са въскачихме пакъ на единъ високъ и голъ балканъ, презъ когото минахми и достигнахми до една висока гора.

Тука въ тази висока гора бѣше расположенъ 7-й Прѣславский пѣший полкъ и голѣмо множество кавалерия. Подиръ малка една отпочивка, ний пакъ тръгнахме изъ гората по Балкана. Подиръ дълъкъ походъ, повалихми са на долу и пристигнахме до една нива, гдѣто бѣше расположена тракийска войска. Тука ний са спрѣхме за да си отпочинемъ и останахме да прѣкараме нощта при града Пиротъ.

Рано на сутринята захванаха да са хвърлятъ много бройни пушки и топове. При то-

ва дойде г. Капитанъ Гуджевъ, който поздравя както насъ тѣй и Тракийската войска, подиръ което направи планъ да заобиколимъ града Пиротъ.

Тѣкмо днесъ е 15-й Ноемврий, день, въ който още веднажъ са прослави българското оръжие. Даде ни са заповѣдъ и тръгнахми на напрѣдъ къмъ града Пиротъ, като са въскачихме по единъ голѣмъ и високъ балканъ надъ Пиротъ. Тозъ часъ заповѣда ни са да са прѣснемъ въ цѣпъ, понеже вървѣхме на купъ.

Въ това врѣме нашитѣ български войници са бияха на полето около градъ Пиротъ и настѣпватъ напрѣдъ. Отъ наша страна пакъ ний, щомъ са прѣснахме въ цѣпъ, захванахме гърмогласно да виками, ура . . . ура . . . Въ Пиротъ Българи да влеземъ!

Сръбскитѣ куршуми захванаха да достигатъ до насъ по балкана, и ний се вървимъ и напрѣдвами, а пакъ Сърбитѣ непрѣстанно гърмятъ върху насъ съ топове и пушки. Като са приближихми до едно разстояние недалко отъ Сърбитѣ, дадохми нѣколко гърмежи отъ пушки, нѣ забѣлежихми, че са намирахми доста надалечъ отъ Сърбитѣ. На това ний захванахми още по храбро и по рѣшително да настѣпваме на напрѣдъ, като непрѣставахми при това да виками, ура! въ Пиротъ Българи! . . .

Другитѣ български войници храбро настѣпватъ и напрѣдватъ на напрѣдъ. Щомъ приближихми около 600 крачки близо до Сър-

битѣ, захванахми да гърмимъ върху тѣхъ отъ балкана. Разстоянието между насъ и Сърбитѣ са отдѣляваше отъ едно дълбоко дере, въ което тече една рѣка, която минува презъ градъ Пиротъ.

Въ врѣмето на боя сърбитѣ укапаха задъ дерето въ Пиротскитѣ лози и гърмятъ върху насъ отъ шанцуетѣ си. Разбира се ний неможихми да ги нападнемъ. Устроихми горнята батерия и хвърлихми една граната, която падна въ сърбскитѣ шанцовѣ. Хвърли са още една граната, която падна въ смѣцото мѣсто на първата. Въ една малка горица устрои са още единъ топъ, отъ гдѣто хванаха да са хвърлятъ гранатѣ въ сърбскитѣ шанцове, тъй щото сърбитѣ наскочиха отъ тѣхъ на вѣнъ и захванаха да бѣгатъ назадъ въ една гора, която бѣше близо до тѣхъ. Нъ изведнажъ пакъ са врыщатъ въ тѣхнитѣ шанцове и гърмятъ върху насъ, а пакъ ний стоимъ, като началството ни са занимаваше да търси срѣдството за прѣгзванието на това дълбоко дере, което отдѣляваше насъ отъ сърбитѣ. Не са мина много врѣме, когато видѣхме двѣ сърбски колони да идатъ на помощъ. Нашитѣ топчии гръмнаха единъ топъ, гранатата на когото падна предъ тѣзи двѣ сърбски колони. Като хвърлеха още една, падна въ самата имъ срѣда. На това сърбитѣ тогчасъ са прѣскатъ и са скриватъ въ една гора.

По сщщето мѣсто мина още една сърбска колона. Нашитѣ топчии хвърлиха още

два топа надъ тѣхъ, които тъй сжщо са скрива въ гората, а пакъ ний отъ своя страна викахми ура. По този начинъ и другитѣ сърбски войски избѣгаха изъ шанцуетѣ си. Подиръ малко врѣме забѣлѣжихме други още двѣ сърбски ротѣ, скрити задъ единъ балканъ, които намѣряваха да ни заобиколятъ Дружиний ни Командиръ г. Капитанъ Кръстевъ, даде команда, щото осмата рота да са распръсне въ цѣпъ, за да ударимъ тѣзи двѣ сърбски ротѣ на щикъ.

Осмата рота трѣгва въ цѣпъ подъ командата на фелтфебела Георги Константиновъ, като са въскачи на една камениста гора. Сърбскитѣ куршуми, които идѣха срѣщу насъ, плущаха като камшикъ, когато ударятъ по дърветата въ гората. Щомъ са впуснахми върху тѣзи сърбски войски и тѣ отъ своя страна не закъснеха да ни подражаятъ, като са впуснаха върху насъ. Нашитѣ топчии зеха да гърмятъ съ топоветѣ отъ гората върху сърбитѣ, който тогчасъ са прѣснаха и отстъпиха назадъ.

Ний слѣзохми малко долу отъ балкана и влѣзохми въ една голѣма и гжста гора, и още по камениста, и не бѣше възможно да са върви по нея. Пристигнахми до една малка рѣкичка, като захванахми съ Божията помощъ да слизами на долу по нейното направление и достигнахми до дълбокото дере, презъ което тече много голѣмата рѣка Нишава, която минава прѣзъ гр. Пиротъ. Въсползувани отъ отсътствието на сърбитѣ, ний отпочинах-

ми до рѣката, напихме са съ бистра водица, за да утолимъ глада.

Слѣдъ тази отпочивка, тръгнахме на на-прѣдъ. Тука ни предстоеше много труденъ походъ; трѣбаше да са въскачимъ по единъ доста голѣмъ и високъ балканъ. По този балканъ са въскачвахме единъ по единъ и отъ камъкъ на камъкъ, тъй щото едвамъ можахме въ расстояние на два часа да са въскачимъ на горѣ, Щомъ са въскачихме тогъчасъ захванахме грѣмогласно да викаме ура. Тѣзи ни грѣмогласни викове ечаха по цѣлия балканъ и по Пиротскитѣ полета.

Въ туй врѣме са научихъ, че другитѣ наши храбри войници са навлѣзли въ Пиротъ, като пѣяли Българскитѣ пѣсни и вървели съ развити знамена.

Когато минувахми балкана не видѣхме нито единъ сърбинъ, и тъй подиръ малко за-свири нашата музика, която ни дава знакъ да са върнимъ назадъ. Въ това врѣме приближаваше вече да са мръкне. Ний са върнахме надолу изъ Балкана. Слизанието презъ тази стрѣмнина бѣше много мжчно па даже много опасно. Ето какъ слизахме ний: като сѣдне-ме на камъцитѣ и само са сурками сѣдиш-комъ като бутами съ крака камъчетата и са позапирами пакъ. Правъ, никакъ не е въз-можно да са слазя, защото, ако са олървешъ да паднешъ, отивашъ, да са не видишъ Като слѣзохми пакъ въ дерето до рѣката, то вече са мръкна и захвана да притъмнява. Съ-обща ни са, че ще са въскачимъ пакъ на

стоящата са прѣдъ насъ, висока гора. Захва-нахми да са въскачвами, кой по рѣцѣ, кой на колѣни и кой на крака, понеже гората бѣше много стрѣвняста. Нощта бѣше много тжмна, а отъ друга страна безбройно множе-ство звѣзди украсяваха небесния небосклонъ, отъ гдѣто тукъ тамъ падаха.

Като са събраха всичкитѣ войници, тръ-гнахме по него, прѣдъ когото е располеженъ града Пиротъ. Вървѣхме по този балканъ о-коло 4 часа като приближихме до Пиротъ и са установихме въ него балканъ, гдѣто и прѣ-карахме останалата нощъ.

До балкана около гр. Нишъ 17-й Ноемврий.

На 16-й Ноемврий рано дигнахме са отъ балкана и слизамидо едно село близо до Пиротъ, името на което не можахъ да узная. Тука ний получихме хлѣбъ, сухаръ и обѣдвахми. Подиръ това тръгнахме на напѣдъ и излѣ-зохми прѣвъ Пиротскитѣ лозя, гдѣто си от-починахме. Цѣлия Дунавский Полкъ вече бѣ-ше събранъ тука. Даде ни са заповѣдъ да тръгнемъ къмъ Нишъ.

Цѣлия день вървѣхме, като минахме презъ една гора, гдѣто по прѣди са криеха сърбски-тѣ войски, слѣзохме до едно дере, послѣ са въскачихме на единъ балканъ и влѣзохме въ едни лозя. Нощта бѣше вече настжпила и нощний мракъ покри земната повърхность.

нието ни назадъ, тозъ часъ са научихъ, че това распорѣждане стова вслѣдствие рѣшенето на европейската военна комиссия, която си яви на бойното поле.

Тука азъ са замислихъ за голѣмата несправедливостъ на ужъ челолюбивата Европа, която не обърна даже никакво внимание на военитѣ ни успѣхи, която въ тоя случай отказа да даде военна честь на българското орѣжие, което са прослави на бойното поле. Даже и храбростъта ни не направи никакъвъ ефектъ. Зная азъ защо европейската комиссия спира успѣха на българското орѣжие; защото тя е виновата, като е тикнала Сърбия въ братоубийственна война, само и само за да прѣпречи на нашето съединение; ала Европа, щомъ вижда, че успѣха на българското орѣжие развали плана ѳ, тутакси взтава и спира войната подъ прѣдлогъ да не са проливалата братска кръвъ. Каквото ще нѣка прави Европа, обаче историческия фактъ на успѣха на българското орѣжие, никакъ не може да са изличи отъ българската история.

Нѣ както и да е побѣдоносното Българско орѣжие склони предъ желѣзната воля на Европа. На 12-й Декемврий даде ни са заповѣдъ да са върнемъ назадъ въ Царибродъ. Въ непродължително врѣме са приготвихми и тръгнахми. Подиръ едно дневно пѣтуване надвечерь стигнахми до селото Сливница, гдѣто са установихми на квартири. Нѣумѣстно ще да бждемисля да забѣлязвамъ голѣмия студъ, който върлуваше презъ цѣлия день.

София 14-й Декемврий.

На 14-й Декемврий, рано безъ да обръщаме внимание на голѣмия студъ и снѣгъ, тръгнахми на напрѣдъ, като са опѣтихми къмъ града София. На широкия пѣтъ, които води къмъ София са събраха войницитѣ точно на петъ Молка, кавалеристи, и артилеристи, както и коьонитѣ на Негово Височество.

Въ това врѣме пристигна отъ Сливница и Негово Височество, които слѣдъ като ни поздрави и благодари, съобща ни, че ще влѣземъ въ София, тържесгвенно, като побѣдители. Подиръ това музикитѣ засвириха, войницитѣ запѣха и тръгнаха съ засмѣни лица.

Като наближихми до градъ София, виждахми голѣмо множество народъ са наваляваше вѣнъ отъ града. Предводителствувани отъ Негово Височество, влѣзохми въ гр. София. Гражданитѣ бѣха са навалили по улицитѣ, поздравляваха ни съ безпрѣстанно викание: „ура да живѣятъ храбритѣ български юнаци“ и хвърляха прѣзъ прозорцитѣ върху насъ цвѣтя и букети. Града бѣше окиченъ и нарѣденъ; всичкигъ улици бѣха укичени съ цвѣтя, а особито палата на Негово Височество извънрѣдно укиченъ, гордо посрѣщаше, храбритѣ български войници. Достигнахми до палата на Негово Височество и Негово Височество пакъ ни поздрави, и ни ѳ вървехме като викахме непрѣкъснато ура. . . . Стана распорѣждане за да установимъ въ квартири.

Село Горня баня 6-й Януарий
1886 год.

На 15-й Декемврий рано, отидохми да квартируваме по селата: втората дружина въ село Горня Баня, първата и третата въ село Княжево близо при Витошъ планина и четвъртата въ село Бояново. На мене са случи да бжда на квартира въ село Горня-Баня. Почти до края на мѣсець Декемврий си отпочивахми. Въ този случай азъ имамъ възможността да разгледамъ минералната баня, която са намира въ расположеното ни село. Водата при самото си извиране е много топла, даже и водата за пиение е топла. До банята има едно сдание, което е отрѣдено за посѣтитѣлитѣ на банята.

Днесъ първий Януарий 1886 год. са празнува тука твърдѣ тържественно новата година. Всичкитѣ войници бѣхме прѣдадени на веселие. Днесъ ходихми въ мѣнастиря Св. Краль, който е близо до селото. Подиръ службата, народа радостно ни принесе услугата си, като ни нахраниха и напоиха. Врѣмето бѣше много студено. Подиръ това са върнахми по квартиритѣ.

Праздницитѣ, Богоявление и Свѣти Иванъ на 6-й и 7-й Януарий, твърдѣ весело отпразнувахми. Всички са напреварвахме въ деня на водокръщението, едни други да са окжпвами. Презъ останалитѣ дни и отпочивахми и ходихми на учение.

Село Прѣкрасъ 12-й Януар. 1886 г.

Днесъ на 9-й Януарий даде ни са заповедъ да тръгнемъ изново къмъ Сърбско-Българската граница. Разбира са, че азъ неможахъ да зная за причината на това распоредание. Всички любопитни, още по бързо са пригответихми за тръгване, за да можимъ тѣй да удовлетворимъ любопитството — като защо отиваме пакъ на границата, дали ще имаме пакъ война съ сѣрбитѣ. И тѣй тръгнахми, като неусѣтно минахме селото Филиповци, Сливница и на вечерьта присиггнахме до селото Драгоманъ. Врѣмето бѣше доста студено. Въ това село са установихми, като прѣкарахми ноцьта. На 11-й Януарий пакъ имахми отдохъ.

На 12 Януарий са дигнахми и тръгнахми на напрѣдъ, безъ да знаемъ, като какво ще да правимъ. Минахми презъ едни много голѣми балкани стигнахми до селото Прѣкрасъ гдѣто и са установихми въ квартири. Нъ и тука пакъ останахми въ неизвѣстность; неможемъ да узнаемъ като каква работа ни предстои да правимъ. Както и да е платното което покрива тази неизвѣстность скоро ще са вдигне и ще удовлетвори любопитството ни, макаръ че захванаха да са прѣскаатъ измежду насъ разни слухове относително за предстоящата ни работа. Едни казваха, че ще имаме пакъ война, други, че ще правимъ укрѣпления на границата, трети пакъ, че Сър-

бия не са признавала за побѣдена и други такива.

Село Прѣкрасъ 5-й Мартъ 1886 г.

На 15 Януарий получихми лопати и ни са събщи, че ще идемъ на границата да правимъ табии; петата и шестата рота отидоха въ селото Калотинъ, а ние седмата и осмата останахми въ селото Прѣкрасъ.

На 16 Януарий отидохми на балканитѣ, гдѣто захванахми да копаемъ табии на избрани позиции на върха на балкана. Врѣмето бѣше много върло и студено, страшна фартуна имаше, и въпрѣки всичко това, ний пакъ продължавахме работата си, която успѣшно напредваше. Отъ днесъ до 6-й мартъ изключително са занимавахми съ копание на табии.

София 8-й Мартъ 1886 г.

Днесъ на 6-й Мартъ, даде ни са заповедъ да са връщамивъ огнищата си, защото са е сключилъ миръ между България и Сърбия. Вслѣдствие на това распореждане, ний са приготвихми и тръгнахми, като стигнахми до селото Сливница, гдѣто останахми да принощуваме въ квартири. Всички до шия бѣхме окалени. Сутринята на 7-й Мартъ слѣдъ като повървѣхме доста, стигнахме до селото Фидиповци и тукъ прѣгазихми една рѣка, поне-

же нѣмаше мостъ. Въ това село останахми да прѣнощуваме. На сутринята тръгнахми и навечеръ пристигнахми въ столичния градъ София, гдѣто ни установиха въ квартири. Почти всичкитѣ войници отъ другитѣ полкове са дошли въ градъ София, отъ гдѣто всички ще са опятятъ къмъ огнищата си.

Руссе 20-й Мартъ 1886 год.

На 10-й Мартъ рано са събрахме всички вѣнъ отъ градъ София на полето, гдѣто слѣдъ като г. полковой командиръ Майоръ Блжковъ ни поздрави събщи ни, че ще тръгваме за градъ Руссе, подиръ което тръгнахми, минахми презъ рѣката Искъръ по единъ голѣмъ мостъ, стигнахми до село Ташкесенъ, гдѣто и прѣнощувахми. Презъ ноцята вала много дѣждъ.

На 11-й Мартъ тръгнахми, като вървехме прѣзъ стара планина и минахми по Арабаконакъ. Това мѣсто е забѣлежително съ своята стрѣвнеста височина, тѣй щото чловѣкъ колкото и да върви на горѣ, струва му са, че се стои на едно мѣсто или са върти на около. Пѣтя бѣше много каленъ. Като са качихме на горе видѣхме въздвигнатия паметникъ за Русско-Турската война, гдѣто са установихми да отпочинемъ малко.

Подиръ отпочивката тръгнахми, захванахми да слизами на долу изъ джадето, а пакъ отъ странитѣ ни са издвигаха много високи

гористи плани. Отъ всички страни течеше бистра вода като сълза. Минахми по край селото Брачешъ прѣвъ рѣката Бебрешъ и пристигнахми въ гр. Орхание, гдѣто и прѣнощувахми. Рано на сутрѣнта на 12-й Мартъ трѣгнахми, минахми селата, Лажень, Сиковци и други още и пристигнахми въ с. Абланица, гдѣто останахми единъ день на отпочивка.

Рано сутрѣнта на 14-й Мартъ трѣгнахми. По пѣтя ни придружаваше много буенъ снѣгъ. Подиръ половина часъ, настана хубаво врѣме и изгрѣ слънцето. Пѣтя бѣше много раскаленъ, и безъ да дава ми внимание, продължавахми пѣтя си, като минахми презъ селото Брѣснари, рѣката Паника, селото Петровени и стигнахми до селото Луковитъ гдѣто и прѣнощувахми. На сутрѣнта трѣгнахми пакъ, минахми село Телишъ и стигнахми до с. горни и долни Дамникъ и тука прѣнощувахми.

Рано на 16-й Мартъ трѣгнахми, като надъ вечеръ достигнахми до града Плѣвенъ. Плѣвенцитѣ бѣха излѣзли вѣнъ отъ града до селото Ясенъ да ни посрѣщатъ и до моста на рѣката Вита. Въ града влѣзохми тържественно, отъ всички страни ни посрѣщаха и ни хвърляха вѣнци и цвѣта. Отправихме са въ срѣдъ града до памятника, гдѣто са направи молебствие, минахми единъ пѣтъ съ церемониалний маршъ и са отправихми въ приготвени тѣ за насъ квартири.

Рано сутрѣнта на 18-й Мартъ трѣгнахми, като минахми селото Гривица и много пам тници отъ Русска-Турската война, дости-

гнахми до село Радинци и Вина, гдѣто прѣнощувахми. На 19-й Мартъ пакъ трѣгвами, минахми селото Българени, рѣка Осъмъ, с. Овча-могила, с. Горня Студена и спахми въ село Ижиево. На 2-й Мартъ стигнахми до градеца Бѣла, гдѣто останахми единъ день на отдохъ.

На 2-й Мартъ рано трѣгнахми нанарѣдъ, като стигнахми до вечеръта въ село Трѣстеникъ. На 23-й въ село Чифликъ и въ село Дулапитѣ, гдѣто останахми пакъ единъ день на отдохъ. На 25-й Мартъ рано трѣгвами, пристигнахми въ лагера на саперитѣ, гдѣто слѣдъ като са събрахми, трѣгнахми за градъ Руссе. Точно на пладнѣ стигнахми въ градъ Руссе. Сичкия народъ бѣше излѣзълъ да ни посрѣщне, отъ кѣщата на дветѣ страни на улицитѣ народа хвърляше върху насъ много цвѣта и вѣнци. Съ музика на чело стигнахми предъ казармитѣ на Александровската площадъ, гдѣто слѣдъ като са построи цѣлия Дунавский Полкъ, направи са молебствие, подиръ което са прѣснахми по квартиритѣ си за да си отпочинемъ отъ извѣнрѣдния военъ походъ.

К Р А Й.

ВОЙНИШКИ ПЪСНИ.

I.

Дунавский петий пѣший полкъ
Тръгналь, тръгналь за въ Сърбия; (2)
Славной рибята, Славной България,
Бравай, бравай, Дунавски стрѣлци. (2)

За въ Сърбия с' сърбинъ да са бие,
Бравай, бравай, Дунавски стрѣлци; (2)
Славной рибята и пр.

Стигналь мие до велики
Града, града София, (2)
Славной рибята и пр.

Прѣстояль е въ София,
Доръ дойдѣ Сърбинъ да настѣпи; (2)
Славной и прч.

Сърбина си настѣпилъ,
Въ наше, въ наше славно отечество; (2)
Славной и прч.

Щомъ сие чуль и прочуль,
Нашъ командиръ Полка; (2)
Славной и прч.

Скоро си е построилъ,
Дунавскитѣ храбри юнаци; (2)
Славной и прч.

Цѣль полкъ са е построилъ,
Славно, славно ги е поздравилъ; (2)
Славной и прч.

Ние братия ще вървимъ,
На бой, ще отидемъ; (2)
Славной и прч.

На бой ще отидемъ и съ Сърбинъ,
Славно, славно ще са биемъ.
Славной и прч.

II.

Българскитѣ юнаци
Съ кривнати калпаци; (2)
Искать въ Сърбия да вървятъ,
Дигнаха си тѣ байраци (2)
Дигнаха си тѣ байраци,
Изъ Софийското поле; (2)
И са напърѣдъ тръгнаха,
Да си Сърбинъ посрѣщнатъ. (2)
Стигнаха са до селото,
До селото Сливница; (2)
Тамъ си знамето развили
И са пѣсни запѣли. (2)
Хайде напърѣдъ юнаци,
Хайде напърѣдъ Българи; (2)
Силно напърѣдъ да силимъ,
Да си Сърбинъ отблъснемъ; (2)
Капка до кръвъ да пролѣемъ,
Живи Сърби да заберемъ. (2)
Българитѣ юнаци,
Силно напърѣдъ вървели, (2)
И са Сърби срѣщнали,
въ Драгоманското поле. (2)
Страшна битка станала,
Между Сърби и Българи, (2)

Страшна битка правили
въ Драгоманското поле. (2)
Българскитѣ юнаци,
Тѣ са силно викали: (2)
Ура! ура! Хайде напърѣдъ!
Хайде напърѣдъ Българи!
Да си сърби побѣдимъ,
Слава да си получимъ. (2)

III.

Дунавскитѣ юнаци
Въ Сърбия са настѣпили, (2)
Бой, бой, искаме ний,
Да побѣдимъ Сърбия,
Александръ да Царува,
Кралъ Миланъ да робува. (2)

Въ Сърбия са настѣпили,
Презъ граница минали; (2)
Бой, бой, и прч.

Презъ граница минали
Презъ Балкани вървели; (2)

Презъ Балкана вървели
до три дена до три ноци; (2)

Нито хлѣба, нито сухаръ,
нито вода са пили; (2)

Българскитѣ юнаци,
Тѣ напърѣдъ са усилили; (2)

Сички силно вървели,
Презъ Сърбскитѣ балкани; (2)

Презъ високитѣ планини,
Презъ горитѣ голѣми; (2)

Презъ рѣкитѣ голѣми,
Презъ водитѣ студени; (2)

Дунавскитѣ Юнаци,
Вървели са и минали; (2)

Дунавскитѣ юнаци,
Ура! ура! викали; (2)

Хайде напредъ Българи,
Да си Сърби побѣдимъ. (2).

IV.

О! ви, Български юнаци,
Хвъргайте са на ура, (2)
Радостъ, радостъ къмъ Сърбия,
Помогни ще ни Богъ и за Македония.

О! ви български стрѣлци,
Хвъргайте са на щики; (2)
Радостъ, радостъ къмъ Сърбия и пр.

О! ви Български майки,
Я си Бога молете; (2)

Радостъ, радостъ и пр.
О! ви Български девойки,
Я си китки китете; (2)

Радостъ, радостъ и пр.
Красни вѣнци плетете,
Храбри юначи кичете; (2)

Радостъ, радостъ и пр.
Ой ти Миланъ сърбски кралъ,
Гдѣ остана твоя планъ, (2)

Радостъ, радостъ и пр.
Геройството си потъпка,
Войскитѣ ти остъпватъ. (2)

Радостъ радостъ и пр.
Вѣтъръ ечи по балкана,
И български юнакъ на конь; (2)

Радостъ, радостъ и пр.

Който носи мъжко сърце,
И българско име (2)
Радостъ, радостъ и пр.
Да припаше тънка сабя,
Знаме да развие, (2)
Радостъ, радостъ и пр.
Барабани като биятъ,
Сърдцето ми играе, (2)
Радостъ радостъ и пр.
Кръвта ми ври не търпи,
За Българската свобода; (2)

Радостъ, радостъ и пр.
Не ща злато ни сребро,
Ни на свѣта богатство; (2)
Радостъ, радостъ и пр.
За свобода желая,
Кръвта си да пролѣя. (2)

Радостъ, радостъ и пр.
Драго ми е по полето,
Съ Сърбинъ да са бия; (5)
Радостъ, радостъ и пр.
Съ пушка въ дѣсна рѣка,
Славно Сърбинъ да гоня. (2)
Радостъ, радостъ и пр.

V.

Я не плачи я не тѣжи
Горо-лио зелено,
Не грижи са да посрѣшнешъ
Славнитѣ полкове.
Хайдемъ братци, хайдемъ братци,
На бой да вървиме
Хайдемъ братци, хайдемъ братци,
Съ сърбинъ да са бийми.

Моего кѣлто сърдце
Люто е наранено,
Но за сега ще да бѣде,
Сичкото зелено

Хайдемъ братци, хайдемъ братци,
 Съ Сърбинъ да са бийми.
 Хайдемъ братци, хайдемъ братци,
 На бой да вървимъ,
 И подъ тебе ще да цѣвнатъ,
 Божуръ и лалета, (2)
 А, пакъ ние ще са сберемъ
 По храбри момчета.
 Хайдемъ братци, хайдемъ братци,
 На бой да вървимъ, (2)
 Хайдемъ братци, хайдемъ братци,
 Съ Сърбинъ да са биеме.
 Помоли са пакъ тѣй сѣщо
 За Василя Лѣвски (2)
 За Стояна, за Стефана,
 За Цоча Балкански;
 Хайдемъ братци и прч.
 Хайде кажи Богъ да прости,
 Умрѣлитъ въ Балкана, (2)
 Хайде кажи да живите,
 Богъ здрави да ви дава,
 Хайдемъ братци и прч.
 Това врѣме приближава,
 Чуйте мойта дума, (2)
 Скоро горо ще са сберемъ,
 Подъ твойта шума.
 Хайдемъ братци и прч.
 Тѣзи мѣжи посѣха,
 Сѣме за свобода, (2)
 А пакъ ние ще го женимъ
 Кога врѣме дойде.
 Хайдемъ братци и прч.
 Още едаа пролѣтъ иде,
 Кукувица кука, (2)
 Въ Бѣлграда на Кралъ Милана
 Сърдцето са пука.
 Хайдемъ братци и прч.

VI.

Сбогомъ, сбогомъ
 Мой милъ баща (2)
 Нѣма вече, нѣма вече,
 Мене живъ да видишъ; (2)
 Азъ отивамъ,
 На бойното поле
 Тамъ са бащо,
 Тамъ са бащо,
 Тамъ са и кръвъ пролива, (2)
 Сбогомъ, сбогомъ
 Моя мила майко (2)
 Нѣма вече, нѣма вече
 Мене живъ да видишъ; (2)
 Азъ отивамъ,
 На бойното поле,
 Тамъ са майко
 Тамъ са майко,
 Тамъ са и кръвъ пролива. (2)
 Сбоготъ, сбогомъ
 Милий мой братко, (2)
 Нѣма вече, нѣма вече,
 Мене живъ да видишъ; (2)
 Азъ отивамъ
 На бойното поле,
 Тамъ са братко,
 Тамъ са братко,
 Тамъ са и кръвъ пролива. (2)
 Сбогомъ, сбогомъ,
 Моя мила сестро, (2)
 Нѣма вече, нѣма вече,
 Мене живъ да видишъ; (2)
 Азъ отивамъ
 На бойното поле,
 Тамъ са сестро
 Тамъ са сестро,
 Тамъ са и кръвъ пролива. (2)

VІІ.

Подъ Сливница Драгоманъ,
Катъ разбихми сърбски станъ,
Послѣ праща и кралъ Миланъ,
За примирие, за примирие. (3)

Послѣ връща нашия вождъ,
Че си има смѣтка още
Гдѣто вади братски ножъ,
Противъ три сестри, противъ три сестри. (3)

По Пиротско бѣло поле
Загърмѣха вече топове,
Завънтѣха и ножове,
За отмъщение, за отмъщение. (3)

Падатъ хора катъ снопове
По полето и долове,
Други копатъ и гробове,
За нови жертви, за нови жертви. (3)

Пищи соколъ по полето,
Ранени са въ калето,
Да си пази джепхането,
Отъ прислѣдване, отъ прислѣдване (3)

Гордий левъ са тамъ съзира,
Не му дава покой мира,
До отдѣхни гдѣто съзира
Прѣумиране, прѣумиране. (3)

Запали са джепхането
Събори са и калето,
Пищи соколъ до небето,
Отъ прислѣдване, отъ прислѣдване. (3)

Подлъ нѣмецъ са явява,
И фирманъ ни заявява,
Че ще ни са изражава,
Ако се не спрѣмъ, ако са не спрѣмъ. (3)

Гордий левъ са въ Пиротъ спира,
И на свѣта протестира,

Гдѣто нѣмецъ са увира,
Въ чуждитѣ дѣла, въ чуждитѣ дѣла. (3)

Просвѣтената Европа,
Наш'та слава тамъ закопа,
Както са бие сички земи
За отмъщение, за отмъщение. (3)

Пукни ще са пролетѣта,
Доказа щемъ и на свѣта,
Какъ са пази свобода,
О българска правда и човѣшки правдини. (3)

VІІІ.

По гласѣтъ на „Настана день да вѣрвимъ“.

Кевенхюлеръ са завтече
Катъ посрѣдникъ, чакъ гадѣвъ,
Гдѣт' прѣмина все кричеше:
„Спрѣте бойтъ още днесъ.“

„Хайде скоро отгѣглете
„Ваш'тѣ Български войски,
„Срѣбска земя опразднете
„По планове, Австрийски.

С'туй зарадва Кралъ Милана:
„Че Австрия не търпи,
„Гдѣт' България цѣла стана
„И Сърбитѣ тѣй разби . . .

„Ако не спрѣ боятъ скоро,
„Българский Князь до нощѣсъ;
„То Австрия бой съ него —
„Ще обяви, може днѣсъ.

За тѣзи цѣлъ билъ испратенъ
С'височѣйша заповѣдъ

Князу това — за да казалъ
И бойтъ тозъ — вечъ да спрятъ.

„Ето за насъ — добъръ човѣкъ
„Билъ Австрийски господарь,
Миланъ казалъ, тѣй самичакъ :
„Благодаря за тоз' даръ“

IX.

По гласътъ на „Всрѣдъ трунове не броени“

Кралъ Миланъ се толковъ моли,
Става почти доста дни,
Врѣдъ в' Европа испроводи
Свог' хора съ молби.

Дано нѣкой Европейски
Господарь се осмили;
Както да е, по Европейски
С' крѣськъ да ни спогоди.

Да пристанемъ вечъ отъ бойтъ
И с' тѣхъ да се помиримъ
Че Сърбитѣ вечъ не траятъ
Ако така продължимъ.

Тѣй съ щикътъ да ги гонимъ
Ката-дневно, всѣки часъ,
И катъ свини да ги колимъ
Бой не искатъ вечъ съ насъ.

Миланъ скача, крѣска вика
И за разбитъ се призна, —
Съ Австрийска помощъ иска
Да прекратимъ тазъ война.

Хей Милане ! чюдно племе
Защо правишъ така ти ?
Недѣй бърза, ний на тебе,
Скоро щемъ ти наплатимъ.

Що ти трѣбва чрезъ тоз' — онзи
Да ся молишъ все за миръ ;
Стой ! Ще кажемъ ? Градътъ този
Гдѣто кралство си чинилъ.

Онуй какъве гдѣто щеше
Ти да пиешъ въ София ;
Май солено, тебъ излъзе,
За туй молишъ Австрия.

Както преди нечаяно
Започнахте бой съ насъ ;
И миръ сега незабавно
Молишъ да сключимъ съ васъ.

Ний отъ нищо се на плашимъ,
А кѣтъ честни на свѣтътъ
Премирие ще прѣвържемъ,
Щомъ се махне тукъ снѣгътъ.

X.

(По гласа „Напрѣдъ напрѣдъ за слава“.)

Война днешна Сръбска
Причината е тя —
Растуря всѣка свърска
И толкова кѣщя.

Оттеглятъ са войници
Отъ всѣки жилища
Рѣдътъ са катъ бройници
По вситѣ краища.

Барабанитѣ удратѣ
 Трѣбитѣ вече пицѣтъ
 Войскитѣ сѣ приготвятѣ
 Да отиватѣ — щѣтъ-нещѣтъ.

Началникѣ, командири
 Готови вече стоятѣ
 Въ мундири
 За пѣтъ тѣ ся строятѣ;

Девици, жени и баби
 Вѣнци за тѣхъ плѣтътъ
 А мѣже и старци — слаби
 Край тѣхъ ся, се върятѣ.

„Бждете храбри вие—
 „Нарѣдени що сте тамъ
 Такъвзи гласъ са чуе
 Отъ всжде, нѣ едвамъ

Юнаци насѣрбени
 Приематѣ вѣнци отъ врѣдъ
 Съ очи насълзени
 Потеглятѣ нанарѣдъ.

Процавайте роднини
 Сестри и сѣседи,
 Бждете увѣрени,—
 Че ний щемъ победи.

 XI.

(По гласа на „огнь плавна въ балкана“)

Манифеста е прочетенъ
 Че война са откри
 Българина вече обрѣченъ
 Право тамо, ще върви.
 За туй вече заминажъ
 По-отбранитѣ момци
 Право в'боятѣ отидожа
 Обкитени съ вѣнци.

Даже вече сѣ почнали,
 Да нападатѣ на врагѣтъ,
 Или може като слаби
 На почивка да стоятѣ.

Било така или инакъ,
 Не са боимъ никакъ ний—
 Кат' знаеми че всѣкъ момъкъ
 С' радостъ трѣгна да ся бий.

Тѣмъ горкитѣ, е студено
 На откритото поле
 Но кътъ вече е рѣшено
 Трѣбва всѣки, тѣй да мре.

Старци, баби, мѣже, жени,
 Така сѣщо вий моми,
 Все бждете насърдени
 Богъ ще назиде да смили.

 XII.

(По гласа „Цвѣте красно да би знало“)

О! Сърбино, ти расклати
 Българина до единъ
 Покани го, бой да хвати
 Тѣй наскоро, въ сѣщий день

Но! скоро ся, ти насити
 И обърна вече на бѣгъ;
 Признахте са, за разбити
 И намирашъ този лѣкъ

Готовъ бѣше да поробишъ
 Българина до единъ;
 Но днесъ ходишъ да са молишъ
 Дано да ся спогодимъ:

Съгласни сме, ще приемемъ!
 Помоли са право намъ —

Нишъ и Пиротъ, като вземемъ
Миръ ще свържимъ добръ тамъ.

Тамъ по здраво ще свържиме,
Тишината и мирътъ.
Инакъ сабя не слагаме;
А по добръ ще перемъ.

Толковъ можемъ да ти кажемъ
Както сега и всѣкога
Всички сърби дор' не смажемъ—
Миръ, не ще приемемъ.

Минуванието задъ Пиротъ на 16-й Ноември

Ой ти Миланъ Сърбски Кралъ,
Гдѣ остана твоя планъ,
Войскитѣ ти отстъпватъ,
Отъ Сливница, Царибродъ.
Громъ, слава трубой
Ми дрались Сърбинъ съ тобой,
По горамъ по балканъ
Раздалась, ай слава въ насъ.

Българскитѣ юнаци,
Тѣ напрѣдъ са вървели,
И Пиротъ са превзели,
И си Сърби ловили.
Громъ слава и прч.

И Пиротъ са прѣвзели,
Пиротско вино са пили,
И са пѣсни запѣли,
Хайдѣ напрѣдъ Българи.
Громъ. слава и прч.

Да отидемъ да стигнемъ,

Кралъ Милана въ града Нишъ,
Да му кажемъ що е страхъ
И що е Български юнакъ.
Громъ, слава и прч.

Да си Стигнемъ Кралъ Милана,
Да го питами що иска,
Послѣ да го поканимъ,
Да доди въ насъ нагости.
Громъ слава и прч.

Да доди въ насъ на гости,
По велик-денъ безъ яйце.
По Гергйовъ-денъ безъ глава
По Петровъ-денъ безъ душа.
Громъ, слава и прч.

Ой, ти Миланъ сърбски кралъ,
Гдѣ остана твоя планъ,
Кога неможъ да стоишъ,
Противъ дѣте на срѣща.
Громъ, слава и прч.

Ти като не знаешъ,
Кога ще да умрѣшъ,
Защо са завалашъ,
Гробъ самъ да си копашъ?
Громъ. слава и прч.

Що ти трѣбва войската,
Ти да си затривашъ,
А съ други свой,
Ти самъ да бѣгашъ?
Громъ, слава и прч.

Привземанието на гр. Пиротъ.

Българскитѣ юнаци
Ура! ура! викали, (2)
Хей, хей, вой да люлей
Ура! ура! викали,

Всички въ цѣпъ са прѣснали
По Пиротското поле, (2)
Хей, хей и прч.

Българскитѣ юнаци,
Съ кривнати калпаци;
Хей, хей и прч.

Тѣ са пѣсни запѣли,
Хайдѣ напредъ Българи.
Хей, хей и прч,

Сърби да си побѣдимъ
Пиротъ да си освободимъ.
Хей, хей и прч.

Всички братя глѣдайте,
Сърбитѣ живи да изловимъ.
Хей, хей и прч.

Всички напредъ силете,
И си Сърби глѣдайте.
Хей, хей и прч.

Какъ си сърбитѣ бѣгатъ,
И Пиротъ си испразватъ.
Хей, хей и прч.

Домове си оставатъ,
На Българскитѣ юнаци.
Хей, хей и прч.

Българскитѣ юнаци,
Въ Пиротъ сж си влѣзнали.
Хей, хей и прч.

Знамена си развили,
И са пѣсни запели.
Хей, хей и прч.

Хайде напредъ Българи
И въ Нишъ града да влѣземъ
Хей, хей и прч.

Ура! ура! викайте,
Да са живи Българи.
Хей, хей вой да люлей,
Да са живи Българи.